

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. Cornelii Taciti Opera Qvæ Exstant

Tacitus, Cornelius

Antverpiae, 1668

Liber II

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1742](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1742)

A
C. CORNELII TACITI
AB EXCESSV DIVI AVGVSTI
ANNALIVM LIBER II.
BREVIARIVM LIBRI.

B **M**OTVS aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex folio & solo suo ab Artabano pellitur : & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Quo eodem mox demouetur à Silano Præsede Syria, ob metum & Artabani minas. At Tiberius, specie moti Orientis, Germanicum à legionibus suetis abstrahit. cui paret ille, sed lentè. Prius enim Germaniam ingreditur, & fabricatâ ingenti classe, exercitum Oceano ad Amisiam flumen vehit. Illic Angriuarios Stertino duce populatur & sternit mox Cheruscos & Arminium ingenti prælio vincit. multumque gloriæ partum, nisi in regressu fortuita clades eam obliterasset. Nauium enim hominumque maximam partem in Oceano amisit, vi tempestatis & imperitiâ eius maris. Interea Roma vir nobilis Libo Drusus studij rerum nouarum desertur. accusatur in Senatu, & parte aliquâ conuincitur. Tiberium insensum expertus, & venia nullâ spe, gladio incubuit. M. Hortali preces (nepos is Hortensij) in manifestâ paupertate, spretæ à Principe. Clemens Postumi Agrippæ seruus, domino interfecto, faciem & nomen eius mentitur. res Romanas turbat. occultè confcios & adiutores multos habet. operâ tamen & ingenio Sallustij Crispi sine motu capitur, & Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Cattis, Cheruscis, alijsque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in urbem accitus, & indignè habitus, fato moritur. Regnum eius in prouinciam redactum. Germanico Oriens permissus, cum maiore, quoquo adisset, imperio : Cn. Pisoni Syria, cum occultis (ut creditur) in Germanicum mandatis. Drusus in Illyricum it, dux contra Germanos. qui tamen inter se discordes, otium & securitatem Romanis fecere. Cherusci duce Arminio, potentem & veterem regem Maroboduum, magno nec incruento prælio vincunt. In Asiâ duodecim celebres vrbes terræ motu collapsæ, aut hausta sunt. Tacfarinas in Africâ bellum siue latrocinium exercet. idque à Furio Proconsule statim repressum. Germanicus in Armeniam venit : regem Zenonem volentibus ijs imponit. Drusus Germanos ad discordias inlicit. Maroboduus vi Catualdæ regno pulsus in Italiam venit, & Rauenna per duodeuiginti annos egit. Idem Catualdæ mox casus, qui Forum Iulium missus. Rhescuporis Thracum rex, operâ Pomponij Flacci in vincla datur : Romam perducitur. Germanicus Ægyptum lustrat. reuersus inimicitias cum Pisone exercet, & denunciat. sed paullo post morbo correptus, cum ingenti gentium omnium luctu, Antiochia extinguitur. Veneni à Pisone dati suspicio erat. qui conatus armis Syriam repetere, à Sentio alijsque Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romæ decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Vestalis capta. Arminius in Germaniâ dolo casus. Hæc gesta annis quattuor,

T. STATILIO SISENNA TAVRO, ET L. SCRIBONIO LIBONE.
C. CÆCILIO RVFO, ET L. POMPONIO FLACCO.
COSS. TIBERIO CÆSARE AVG. III. ET GERMANICO CÆSARE II.
M. IVNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO.

Cap. I.
Causa &
initia belli
Parthici.

A. V. C.
DCCCLXIX.
Phraates
rex, Augusto
amicus
Cap. 2.

Eius filius
Vonones à
Tiberio in
regnum mis-
sus.
Qui non diu
gratus.

ISENNA Statilio Tauro, L. Libone Coss. mota Orientis regna, A
prouinciæque Romanæ; initio apud Parthos orto, qui petitum
Româ, acceptumque regem, quamuis gentis Arsacidarum, vt
externum aspernantur. Is fuit Vonones, obses Augusto datus
à Phrahate. Nam Phrahates quamquam depulisset exercitus, du-
cesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum ver-
terat: ¹ partemque prolis, firmandæ amicitia, miserat: haut per-
inde nostri metu, quàm ² fidei popularium diffusus. Post finem
Phrahatis & ³ sequentium Regum, ob internas cædes, venere in urbem legati à primo-
ribus Parthis, qui Vononem ⁴ vetustissimum liberorum eius accirent. Magnificum
id sibi creditit Cæsar, ⁵ auxitque opibus: & accepere barbari latantes, vt ferme ad no-
ua imperia. Mox subit pudor, degenerauisse Parthos, petitum alio ex orbe regem, ho-
stium artibus infectum. iam inter prouincias Romanas ⁶ solium Arsacidarum haberi,
darique. *Vbi illam gloriam trucidantium Crasum, exturbantium Antonium, si mancipium Cæ-*
saris, tot per annos seruitutem perpeffum, Parthis imperitet? Accendebat dedignantibus &
ipse, diuersus à maiorum institutis, ⁷ raro venatu, segni equorum curâ, quoties per vr-
bes incederet lecticæ gestamine, fastuque erga patrias epulas. irridebantur & Græci co-
mites, ac vilissima utensilium ⁸ anulo clausa. sed prompti aditus, obuia comitas, ignotæ
Parthis virtutes, ⁹ noua vitia; & quia ipsorum maioribus aliena, perinde odium pra-
uis

COM M E N T A R I V S.

1. **PARTEMQUE PROLIS.]** Quatuor filios, si Straboni credimus, & eorum uxores duas cum filiis item quatuor misit Romam. Verba eius sententiæ gemina sunt huic loco, lib. XVI. Ο Φραάτης καλέσας εἰς σύλλογον Τίτιον, τὸν ὄπισθεν τότε τῆς Συρίας, τέτταρας παῖδας γυναικας ἐνεχειρήσεν ὀμνησάμενος, Σαρασάδην, καὶ Κεροσάδην, καὶ Φραάτην, καὶ Βορώνην, καὶ γυναῖκας τῶν δύο, καὶ υἱὸς τέτταρας, δέδωκε τὰς γυναῖκας καὶ τὰς ἑπταδεκάμηνους αὐτῶν: Phraates vocato ad colloquium Titio, qui tunc Syriæ præerat, quatuor legitimos filios ei tradidit obsides, Saraspadem, Ceroispadem, Phraatem, & Vononem, & uxores horum duas, & quatuor liberos, veritus domesticas seditiones & insidias. *Tantum in his emendauerim, Φραάτην καὶ Βορώνην. Fuerunt enim inter obsides, Phraates & Vonones. Vide eundem scriptorem, libro VI. Hac ipsa de re Iustinus lib. XLII. Sed & filij nepotesque Phrahatis obsides Augusto dati.*

2. **FIDEI POPVLARIVM.]** Eadem causa in Strabone. nec iniuriâ etiam liberis suis diffusus, ne suo exemplo se tollerent. Ipse enim Orodem patrem sustulerat, itemque fratres viginouem. Iosephus missionem hanc obsidum ad Thermusa uxoris artes refert, vt illis absentibus filio suo Phraatati regnum conficeret: quod enenit.

3. **SEQUENTIVM REGVM.]** Adeo ergo multi interiecti inter Phraatem, & filium eius hunc Vononem? Ego sanè duos reperio, Phraatæcem, & Orodem. Sed quia confusum hoc totum stemma, & multa eius in Tacito mentio: dedi in EXCVRS. super eo, quod opus, litterâ A.

4. **VETVSTISSIMVM LIBERORVM.]** Atqui in Strabone quartus ordine, minimusque ponitur.

5. **AUXITQUE OPIBVS.]** Comitatu, pe-

cunia, aliâ pompâ instruxit, regium in morem.

6. **SOLIVM ARSACIDARVM.]** Quod & sepius est factum. eoque, velut de more, scribit Hegeffippus, in oratione Agrippæ regis: Persarum superba audimus imperia, sed eorum quoque obsides vidimus; & cum ipsi pluribus nationibus imperent, offerunt liberos suos, & nobilitatem suam. seruire Romanis gaudent pro fide pacis: simul vt seruiendo discant suis imperare. Offerunt vestes, monilia, elephantos quoque Romanis, vnum tributum reges imponere. *Postrema huc faciunt, & emendem: elephantos: quodque Romanis vnum (vel, summum) tributum.*

7. **RARO VENATV, SEGNI EQVORVM CVRA.]** *Quæ tamen vnica studia procerum regis. Xenophon lib. VIII. Pædiæ. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκησεως, ὅτι δὴ ἔργον ἐξήγειν, ἕσσεν ἀσκεῖν ταῦτα ὡςτο χρῆναι, ταυτὴν ἠγέμενος καὶ ὅλων ἀρίστην ἀσκησιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἰππικῆς δὲ ἀληθεσάτην. Καὶ νῦν δὲ Βασιλεὺς, καὶ οἱ ἄλλοι περὶ βασιλεία, ταῦτα ποιῶντες διατελοῦσιν:* Militaris exercitij gratiâ ad venationem eduxit, quos ad eam idoneos rebatur. hanc existimans & vniuersè optimam exercitationem ad militiam esse, & maximè ad equestrem. Itaque & nunc Rex Persarum, atque alij circa regem, assidui sunt in venatu.

8. **ANVLO CLAVSA.]** Signatorium anulum intellegit, siue, vt alij appellant, sigillaricium, qui habeat χαρακτῆρα. De quo Vopiscus in Aureliano: Vxori & filia anulum sigillaricium quasi priuatus instituit. *Moris autem Romani, vt domi supellex penusque, omnis eo signaretur: nequid negligentia aut furto periret. Exempla in EXCVRS. vide in B.*

9. **NOVA VITIA.]** Vultne ipsas virtutes ignotas, habitas pro vitijs? possit sic accipi: vt comitas illa, pro vilitate fuerit: sed potius est, duo dici. vt & ignotas quasdam virtutes intulerit; & noua etiam vitia, luxuria

A uis & honestis. Igitur Artabanus Arfacidarum è sanguine, apud Dahas adultus exci-
 tur; primoque congressu fufus, ¹⁰ reparat vires, regnoque potitur. Visto Vononi ¹¹ perfu-
 gium Armenia fuit, vacua tunc, interque Parthorum & Romanas opes infida, ¹² ob sce-
 lus Antonij : qui Artauasden regem Armeniorum specie amicitiae inlectum, dein cate-
 nis oneratum, postremo interfecerat. Eius filius Artaxias, memoriã patris nobis infen-
 sus, Arfacidarum vi seque regnumque tutatus est. ¹³ occiso Artaxiã per dolum propin-
 quorum datus à Cæsare Armenijs Tigranes, deductusque in regnum à Tiberio Nero-
 ne. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis eius, quamquam sociatis
¹⁴ more externo in matrimonium regnumque. dein iussu Augusti impositus Artauas-
 des, & non sine clade nostrã deiectus. Tum C. Cæsar componendæ Armeniæ diligi-
 tur. Is Ariobarzanem origine Medum, ob insignem corporis formam, & præclarum ani-
 mum, volentibus Armenijs perfecit. Ariobarzane morte fortuitã absumto, stirpem eius
 haut talerauere : tentatoque feminæ imperio, cui nomen Erato, eaque breui pulsã, in-
 certi soluti que, & ¹⁵ magis sine domino, quam in libertate, profugum Vononem in
 B regnum accipiunt. Sed vbi minitari ¹⁶ Artabanus, & parum subsidij in Armenijs, vel
 si nostrã vi defeaderetur, bellum aduersus Parthos sumendum erat: rector Syriæ Creti-
 cus Silanus exitum custodiã circumdat, manente luxu & regio nomine. quod ludi-
 brium vt effugere agitauerit Vonones, ¹⁷ in loco reddemus. Ceterum Tiberio haut
 ingratum accidit, turbari res Orientis, vt eã specie Germanicum suetis legionibus abstra-
 heret, nouisque prouincijs impositum, ¹⁸ dolo simul & casibus obiectaret. At ille
 quanto aciora in eum studia militum, & auersa patrum voluntas, celerandæ victoriæ in-
 tentior, tractare præliorum vias, & ¹⁹ quæ sibi tertium iam annum belligeranti ²⁰ scæua
 vel prospera euenissent. fundi Germanos ²¹ acie & iustis locis; iuuari siluis, paludi-
 bus, breui æstate, & præmaturã hieme. suum militem, haut perinde vulneribus, quam
 spatijs itinerum, damno armorum adfici: fessas Gallias ministrandis equis: longum
 impedimentorum agmen, opportunum ad insidias, defensantibus iniquum. At si mare
 intretur, ²² promptam ipsis possessionem, & hostibus ignotam: simul bellum ²³ ma-
 C turius

Cap. 3.
 Et ab Artaba-
 no mox
 deiecitur.
 Profugus in
 Armeniam
 abijt.
 In quã va-
 ria mutatio
 regum:

Tigranes
 impositur:

Cap. 4.

Iam Vonon-
 nes:

Sed metu
 Parthorum
 remouetur.

Cap. 5.
 His causis
 in Orientem
 Germanicus
 destinatur.

Sed ille in
 Germanos
 bellum mal-
 les.

luxum videlicet, delicias, aliãq. Romana. Mox, ipso-
 rum maioribus: haud malè etiam, moribus.

10. REPARAT VIRES.] Fugã captã ad montes
 Mediæ, ait Iosephus.

11. PERFUGIVM ARMENIA.] Primò Seleucia.
 Vide eundem Scriptorem libro XVIII.

12. OB SCELVS ANTONII.] Verè scelus. nec enim
 censori Tacito, ludus & iocus, vt hodie, fallere fidem.
 Artauasdes autem Antonium expeditione Parthicã
 deseruisse visus, fallacibus ab eo litteris excitus, in
 vincula habitus, & in triumpho Alexandriam ductus
 est. Vide Dionem, & Plutarchum.

13. OCCISO ARTAXIA.] Iosephus hunc Artaxiam
 filium facit Artabazis. ita enim appellat pro
 Artauasde, vt alibi etiam Plutarchus. occisum cum à
 propinquis non dicit, dicit à Tiberio & Archelao pul-
 sum. Horatius gloriam tribuere Tiberio videtur non
 pulsũ solum, sed etiam occisũ. Ad Itium,

— Claudij virtute Neronis
 Armenius cecidit.

Suetonius, * Ducto ad Orientem exercitu regnum
 Armeniæ Tigrani restituit, ac pro Tribunali dia-
 dema imposuit. Dio historiam confundit, & Artaba-
 bazem nominat pro Artaxiã; Tigranem facit eius
 fratrem, lib. LIV. Res autem ita habet. Artauasdes, siue
 Artabazes, duum filiorum pater, Artaxiæ & Tigrani-
 nis. ille maior natu. Adi Iosephum, lib. XV. cap. IV.

14. MORE EXTERNO.] Qui mos etiam Egyp-
 tijs, alijsq. barbaris ad Orientem.

15. MAGIS SINE DOMINO.] Nam libertas legi-

bus & magistratibus suis constat, & imperij certã for-
 mã. Itaque sine domino esse possunt, nec tamen liberi
 propriè dicendi.

16. ARTABANVS.] Qui Orodem siue Herodem
 filium suum regem ijs dedit. Iosephus lib. XVIII. c. IV.
 qui etiam hanc rem fusius exsequitur, paullum tamen
 à Tacito diuersus.

17. IN LOCO REDDEMVS.] Reddidit, hoc ipso
 libro sub finem.

18. DOLO SIMVL.] Dolo, quem ipse meditaba-
 tur, & in longinquis locis veneno tollere, obscuriore
 sic famã.

19. QUÆ SIBI TERTIVM IAM ANNUM BELLIGERANTI.] Imò plures. Nam continenter in Germa-
 nos bellum gessit, à clade Vari: excepto anno Con-
 sulatus. Sed Tacitus à postremã eius missione annos
 numerat. quæ fuit exacto consulatu eius, sub Augusti
 mortem.

20. SÆVA VEL PROSPERA.] Verius hic esset,
 scæua, id est, sinistra.

21. ACIE ET IVSTIS LOCIS.] Nouè dictum, pro
 aquis locis.

22. PROMTAM IPSIS POSS.] Nam triremes &
 classem in Rheno, & ad Oceanum, ordinariam Romani
 habebant. At eo æuo Germani nauigiorum rudes: mox
 quam didicerunt? Saxones, Normanni, & piratarum
 illa agmina dicant: qui Europam per secula aliquot
 magnis classibus cladibusq. infestauerunt.

23. MATVRIVS INCIPI.] Quare? nam & tri-
 remibus ætas expectanda erat. Sed causam credo in
 commea-

* Facit huc
 Epigramma
 l. l. IV.
 Florilegij
 Græci vsq. si-
 xtas sævi-
 cior.

Cap. 6. Igitur noua ratione, & mari eos aggredditur: Scantio. Classe mille nauium.

Qua in portu Batavorum conueniunt.

Cap. 7. Interea proindia quadam belli, in Catos.

Ara Drusi.

turius incipi, legionesque & commeatus pariter vehi: integrum equitem, equosque, per ora & alueos fluminum media in Germaniam fore. Igitur huc intendit, missis ad census Galliarum, P. Vitellio & Cantio. Silius, & Anteius, & Cæcina fabricandæ classi proponuntur. Mille naues sufficere visæ, properataeque. alia breues, angustâ puppi proraque, & lato vtero, quo facilius fluctus tolerarent: quædam, planæ carinis, vt sine noxâ fiderent: plures, appositis vtrimque gubernaculis, conuerso vt repente remigio, hinc vel illinc adpellerent: multæ pontibus stratae, super quas tormenta veherentur, simul aptæ ferendis equis aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in speciem ac terrorem. Insula Batavorum in quam conuenirent prædicta, ob faciles adpulsus, accipiendisque copijs, & transmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus vno alueo continuus, aut modicas insulas circumueniens, apud principium agri Batavi, velut in duos amnes diuiditur, feruatque nomen & violentiam cursus, quâ Germaniam præuehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verso cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Mosâ flumine, eiusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur. Sed Cæsar, dum adiguntur naues, Silium legatum cum expeditâ manu inruptionem in Catos facere iubet. ipse, audito castellum Lupiæ flumini adpositum obsideri, sex legiones eò duxit. neque Silio ob subitos imbres aliud actum, quàm vt modicam prædam, & Arpi principis Cattorum coniugem, filiamque raperet. Neque Cæsari copiam pugnae obsessores fecere, ad famam aduentus eius dilapsi. tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disiecerant. Restituit aram, honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit. Tumulum

commeatibus, de quibus adiungit. Quia enim tarda aestas & mensis in Germaniâ, hæc expectanda erat, ob frumenta & pabula: aut magnâ mole & morâ, identidem ista subuehenda.

24. BREVES, ANGVSTA PVVPI.] Breues opponit Longis nauibus, id est triremibus: & describit lato aluceo, angustâ prorâ & puppi, vno verbo naues hodie maris nostri.

25. APPOSITIS VTRIMQVE GVBERNACVLIS.] Id quidem genus nauigij binis gubernaculis, hodie inuisum. At noster iterum describit, lib. III. Histor. vocatq. Cameras: Sic inter vndas voluntur pari vtrimque prorâ, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiscretum & innoxium est. Item de moribus Germanorum: Forma nauium eo differt, quod vtrimque prora paratam semper appulsui frontem gerit. Reperio & apud Suidam præsci scriptoris verba, nescio an hanc ipsam rem narrantis: Πλοία μονήρη, ἔστιν ἂν καὶ δὲ ἀνεστὰ κατεσπόμεσαντο. Τινὰ δὲ καὶ ἐν τῆς ὀρυμνης καὶ ἐν τῶ ὀρωέας ἐκατέρωθεν πηδαλίους ἔκηντο, ὅπως ἂν τοῖ τε μὴ μετασπόμενοι καὶ ὀπιπλέωσι καὶ ἀναχωρῶσι, καὶ τὰς ἐναντίας ἐν τῶ ὀρῶ πλω καὶ ὀπόπλω ἂν τῶ σφάλωσι: Naues simplices vniuscue ordinis, interdum & biremes faciunt. quædam verò & ex puppe & ex prorâ gubernaculis instruant; vt ipsi nihil conuersi & accedant & recedant; hostesque & adnauigantes & abnauigantes fallant ac circumueniant.

26. ACCIPIENDISQVE COPIIS.] Siqua alia insula in hac mundi pila.

27. TVMVLVM NVPER.] De quo supra libro I. Primum exstruendo tumulo cespitem Cæsar posuit, gratissimo munere in defunctos. Tumulus ille, non aliud quàm νεοτάφιον fuit. habesq. huius ritus illustre apud Xenophontem exemplum, l. VI. ex-

peditionis Cyri. vbi inane sepulchrum constituitur militibus defunctis, quorum reliquia non faciles reperit. Εἷναι δὲ τὰς ἐν τῶ ὀδῶν συνενεγκόντες ἔθαψαν, ἐν τῶ ὀπαρχόντων ὡς ἐδύνατο κάλλιπα. Οὐδὲ μὴ εὐέλκον, νεοτάφιον αὐτοῖς ἐποίησαν μέγα, καὶ πυρὰν μεγάλην, καὶ σφάνης ἐπέθεσαν. Et apud Virgilium libro III.

manesque vocabat

Hectorem ad tumulum, viridi quem cespite inanam,

Et geminas, caussam lacrimis, sacrauerat aras.

28. VETEREM ARAM DRVSO.] Druso mortuo cenotaphium decretum ad Rhenum ipsum. Dio LV. & Suetonius: Exercitus honorarium ei tumulum excitauit, circa quem statim die, quotannis decurreret, & Galliarum ciuitates publicè supplicarent. Nescio an huic tumulo adiuncta ara: apparet, quia Suetonius ait, supplicarent. Volunt id cenotaphium ad Moguntiacum fuisse. Repugnat hic locus, qui constituit inter Lupiam & Rhenum Sed & Raunenæ sepulchrum Drusus habuit, à Claudione eius F. an ab Augusto ipso exstructum? cuius memoria in lapide præscio, ibi:

TI. CLAVDIVS. DRVSI. F. CÆS. AVG. GERM. PONT. MAX. TRIB. POT. II. COS. DESIG. III. IMP. III. P. P. DEDIT. OB. MEMORIAM. PATRIS. SVI. DEC. VII. COLLEGII. FABR. M. R. HS. ∞. N. LIBERALITATE. DONAVIT. SVB. HAC. CONDICIONE. VI. QVOTANNIS. ROSAS. AD. MONVMENTVM. EIVS. DEFERANT. ET. IBI. EPVLENTVR. DVMTAXAT. IN. V. ID. IVLIAS. QVOD. SI. NEGLEXERINT. TVNC. AD. VIII. EIVSDEM. COLLEGII. PERTINERE. DEBEBIT. CONDICIONE. SVPRADICTA.

29. CVM LEGIONIBVS DECVCVRIT.] Antiquissimi inuenti Decursio in funere illustrium virorum

* Idque ex Eutropio sumunt, l. VII.

Alam iterare haur... tibus, aggeribato... tu, & distributi... precatorum Drusi... memoria consilio... sum flumen se... tamque in co... plures dies effici... nondam adrefe... noque in parte e... haulti sunt. Mea... ilico Scertinus c... men Vifurgis Ro...

A lum iterare haut visum. & cuncta ³⁰ inter castellum, Alisonem, ac Rhenum nouis limitibus, aggeribusque permunita. Iamque classis aduenerat, cum præmissis comœtu, & distributis in legiones ac socios nauibus, fossam, cui Drusianæ nomen, ingressus, precatusque Drusum patrem, ut se ³¹ eadem ausum, libens placatusque exemplo ac memoriâ consiliorum atque operum iuaret: ³² lacus inde & Oceanum usque ad Amisiam flumen secundâ navigatione peruehitur. ³³ classis Amisiæ relicta, læuo amne. erratumque in eo, quod non subuehit. transposuit militem dextras in terras iturum: ita plures dies efficiendis pontibus absumpti. Et eques quidem ac legiones prima æstuarium, nondum ad crescentem vndâ, intrepidi transiêre: postremum auxiliorum agmen, Batavi que in parte eâ, dum insultant aquis, artemque nandi ostentant, turbati, & quidam hausti sunt. Metanti castra Cæsari Angriuariorum defectio à tergo nunciatur. Missus illicò Stertinius cum equite & armaturâ leui, igne & cædibus perfidiam ultus est: ³⁴ flumen Visurgis Romanos Cheruscosque interfuebat. eius in ripâ cum ceteris primoribus

Cap. 8.
Fossa Drusianâ copia transuectâ.

Ad Amisiam ventum.

Batavi nautatores.

Cap. 9.
Angriuarij deficiunt, sed reuocantur.

Armi-

rum. Homerus in funere Patrocli, Virgilius Pallantis descripsit.

Ter circum accensos cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos.

*Liuius Pænius etiam usitatam ostendit lib. xxv. in morte Gracchi. Alij ab Hannibale, & ea vulgarior fama est, * in vestibulo primorum castrorum rogam exstructum esse: armatum exercitum decurrisse cum tripudijs Hispanorum, motibusque armorum & corporum suæ cuique genti assuetis. Lucanus lib. viii.*

—— totus ut ignem

Proiectis mœrens exercitus ambiat armis.

Statius lib. vi. optime.

Tunc septem numero turmas (centenus ubique
Surgit eques) versis ducunt insignibus ipsi
Graugena reges: lustrantque, ex more, sinistro
Orbe rogam, & stantes inclinant puluere
flammas.

Ter curuos egere sinus, illisâque telis

Tela sonant: quater horrendum pepulere fragorem

Arma, quater mollem famularem brachia
planctum.

30. INTER CASTELLVM, ALISONEM.] Distinguendum videri, castellum, Alisonem, ac Rhenum, pronuntiauit Vertrianus. & rectè, ad mentem Dionis, lib. liv. Nam scribit à Druso castellum exstructum ad Lupie & Alisonis confluuiâ. quod opinor ipsum esse, quod dixit noster obsessum fuisse. Velicchio tamen loci nomen Aliso est, & Ptolomæo Ἀλίσιο inter Germaniæ urbes. Vesaliam hodiernam faciunt.

31. EADEM AVSVM.] Ita est. Nam & Drusus classè Oceanum tentauit; imò & pugnam nauibus conseruit in Amasiâ fluuiio, viciq; Bructeros. Strabo lib. vii. Ἐστὶ δὲ μεταξὺ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ πλωτοί, ὧν ἐν τῇ Ἀμασίᾳ Δροῦτος Βερυκτέουρ καταναυμάχησε: Sunt & alij interiecti nauigabiles fluuij, in quorum vno Amasiâ, Drusus Bructeros nauali prælio vicit. Sed & Petrarcha auctor, arcum triumphalem Romæ sibi visum Druso Neroni huic inscriptum: è quo fracto hos dumtaxat versus à se lectos.

—— ad diuortia Rheni

Peruasi hostiles depopulatus agros.

Dum tibi Roma decus æternaque fudo trophæa,
Ister pacatis lenior ibit aquis.

32. LACVS INDE.] Lacus nominat semper plu-

res, ut libro i. supra: Ipse impositas nauibus quatuor legiones per lacus vexit. At hodie vnus, quod mare Meridionale appellant. Apparet autem clarè, gentes ibi terrasq; fuisse pluribus lacubus interstitas.

33. CLASSIS AMISIÆ RELICTA.] Locus mihi ambigüe sententiæ & perplexæ. Vidi qui sic vellet. Classè relicta in ripâ citeriore (aspectu Gallie dico:) & in hoc culpa Germanicum, quod non in ripâ ulteriore. Pontibus enim tunc nihil opus fuisset, quibus nunc iunxit amnem, & dies plures absumpsit. Simplex hæc sententiâ, fateor, & ex primo verborum aspectu. At qui scrutetur; valde, vereor, repugnet. Primum si classis in citimâ ripâ posita: quomodo aptè annectitur, militem transpositum in terras dextras? Sanè eo positu, si quid ego capio, uti amnis classi leuius fuit, ita & terræ trans amnem. Deinde, quis hic (malum) Germanici & Romanorum stupor, classè non appellere ad ulteriorem ripam, in flumine iam noto: & vanam illam operam sumere in extruendo ponte? præsertim re nullâ aut hoste impediante. Tertio, si ea res, cur Pontes multitudinis numero nominat? potuit enim & debuit transmitti ponte vno. Cur subuehendi verbo vititur, cum veriùs Transuehendi? Nescio an hæc diluent. Mea de Taciti mente mens est: Classè relicta in ulteriore ripâ fluminis, uti debuit: sed tamen in imâ, & mari proximâ, quod non debuit. Quomodo igitur tunc, inquit, amnis illi leuius? ex positurâ nempe nauium, quas verisimile est quiescentes eas & in statione habuisse. Nempe proras in Oceanum verterunt, tamquam reditura, nec ultra scilicet progressuræ. Pone autem milites in ijs & vectores ut solet, faciè ad proram versâ: nonne sic leuius ijs amnis, & terræ in quas transponuntur dextræ? Peccatum tamen à Germanico, quod humilibus & humentibus illis locis militem exposuerit (debuisset longius subuehere:) in quibus transeundis, opus pontium structurâ. Ad mare enim æstuarium: non sic supra.

34. FLVMEN VISVRCIS.] Mutuâ Romanorum Germanorumq; clade nobilis amnis, cui famam præcipuè Tacitus dedit: & ipse Tacito (mirum fatum) vitam. Nam quinque hi primores libri inuenti Corbeie. quod monasterium ad Visurgim est. atque illinc depromptum verè hunc thesaurum Quæstor quidam Pontificius ad magnum Leonem detulit, donatus ab eo aureis quingentis.

35. PE-

* Legerim, in vestibulo primore.

Arminius adstitit, quæsitoque an Cæsar venisset, postquam adesse responsum est, ut liceret cum fratre conloqui orauit. Erat is in exercitu cognomento Flavius, insignis fide, & amisso per vulnus oculo paucis antè annis, duce Tiberio. tum permissum. progressusque salutatur ab Arminio: qui amotis stipulatoribus, ut sagittarij nostrâ pro ripâ dispositi abscederent, postulat; & postquam digressi, vnde ea deformitas oris interrogat fratrem. illo locum, & prælium referente, quodnam præmium recepisset, exquirat. Flavius aucta stipendia, torquem, & coronam, aliaque militaria dona memorat, inridente Arminio vilia seruitij pretia. Exin diuersi ordiuntur: hic *magnitudinem Romanam, opes Cæsaris, & victis graues pœnas, in deditioem venienti paratam clementiam; neque coniugem & filium eius hostiliter haberi. Ille fas patriæ, libertatem auitam, ³⁵ penetralis Germaniæ deos, matrem precum sociam; ne propinquorum & adfinium, denique gentis suæ desertor & proditor, quàm imperator esse mallet.* Paullatim inde ad iurgia prolapsi, quominus pugnam confererent, ne flumine quidem interiecto cohibebantur: ni Stertinius adcurrrens, plenum iræ, armaque & equum poscentem Flavium attinisset. Cernebatur contra minitabundus Arminius, præliumque denuntians. nam pleraque Latino sermone interiaciebat, ut qui Romanis in castris ductor popularium meruisset. Postero die, Germanorum acies trans Visurgim stetit. Cæsar, nisi pontibus præsidijque impositis, dare in discrimen legiones haut imperatorium ratus, equitem vado tramittit. præfuerit Stertinius, & è numero primipilariū Æmilius, distantibus locis inuecti, ut hostem diducerent: quâ celerrimus amnis, Carioualda dux Batauorum erupit. eum Cherusci fugam simulantes, in planitiem saltibus circumiectam traxere: dein coorti, & vndique effusi trudent aduersos, instant cedentibus, collectosque in orbem, pars congressi, quidam eminus proturbant. Carioualda, diu sustentatâ hostium sæuitiâ, hortatus suos ut ingruentes cateruas globo frangerent, atque ipse in densissimos irrumpeus, congestis telis & suffosso equo labitur, ac multi nobilium circâ. ceteros vis sua, aut equites cum Stertino Æmilioque subuenientes, periculo exemere. Cæsar transgressus Visurgim, indicio perfugæ cognoscit, dilectum ab Arminio locum pugnæ, conuenisse & alias nationes in siluam Herculi sacram, ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem. habita indici fides, & cernebantur ignes, suggestisque propius speculatores audiri fremitum equorum, immensique & inconditi agminis murmur atulere. Igitur propinquo summæ rei discrimine, explorandos militum animos ratus, quonam id modo incorruptum foret, secum agitabat. Tribunos & centuriones læta sapius, quam comperta nunciare; libertorum seruilis ingenia, amicis inesse adulationem; si concio vocetur, illuc quoque, quæ pauci incipiant, reliquos adstreperere. penitus noscendas mentes, cum secreti & incustoditi; inter militaris cibos, spem aut metum proferrent. Nocte cœptâ, ³⁶ egressus augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite vno, contactus humeros ³⁷ ferinâ pelle, adit castrorum vias, adstitit tabernaculis, fruiturque famâ sui: cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per seria per iocos eundem animum, laudibus ferrent: reddendamque gratiam in acie faterentur: simul perfidos & ruptores pacis, vltioni & gloriæ maectandos. Inter quæ vnus hostium Latinæ linguæ sciens, acto ad vallum equo, voce magnâ, coniuges, & agros, & stipendij indies, donec bellaretur, sestertios centenos, si quis

* Lege, felici auspicio.

35. PENETRALIS GERMANIÆ DEOS.] *Valet, penetrales, prisco scribendi more: id est, penates. Et tamen vis quedam in verbo est, quasi intimos penates.*

36. EGRESSVS AVGVRALI.] *Nihil muto. in castris Romanis ad dextram Prætorij Auguraculum fuit, vbi duces auspicarentur & ex pullis auguria captarent. quod Græcis οὐρανίου est. Hyginus manuss. verbis tamen corruptis, Auguraculum parte dextrâ prætoriatum à principalem agnouimus, ut dixi, ne & augurium rectè capere potest. parte læuâ tribunal statuitur, ut augurio accepto insuper*

ascendat ad exercitium *felicia hospitio adloquatur. Ita Tacito *Auguralis ara commemoratur in castris Corbulonis, lib. xv. Erudito tamen viro, egressus Augustali, legend. videtur: quia in Quinctiliano scriptum lib. viii. Carmen funebre, propriè Nænia; & tabernaculum ducis, Augustale. Non idem mihi videbatur.*

37. FERINA PELLE.] *Quare ferinâ pelle? ut habitum mentiretur Germani, credo; qui plerumque pelliti. Germani autem multi non in castris solùm, sed, ut opinor, inter eius custodes.*

A quis transfugisset, Arminij nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras. veniret dies, daretur pugna: sumturum militem Germanorum agros, tracturum coniu- ges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hostium prædæ destinare. Tertiâ ferre vigiliâ, ad sultatum est castris, sine coniectu teli: postquam crebras pro munimentis cohortes, & nihil remissum sensere. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, 38 viditque se operatum, & sanguine sacro respersâ prætextâ, pulchriorem aliam ma- nibus Auia Angustæ accepisse. Auctus omine, addicentibus auspicijs, vocat concio- nem, & quæ sapientiâ præuisa aptaque imminenti pugne, disserit. *Non campos modo militi Romano ad prælium bonos, sed si ratio adsit, silvas & saltus. nec enim 39 immensa bar- barorum scuta, enormis hastas, inter truncos arborum, & enata humo virgulta, perinde haberi quàm pila & gladios, & herentia corpori tegmina. densarent ibtus, ora mucronibus quere- rent: non lorica Germano, non galeam: ne scuta quidem ferro neruo ve firmata, sed vim- inum textus, vel tenuis & fucatas colore tabulas. 40 primam utcumque aciem hastatam; ce- teris, præusta aut breuia tela. Iam corpus, ut visu toruum, & ad breuem impetum validum; sic 41 nulla vulnerum patientia. sine pudore flagitijs, sine curâ ducum, abire, fugere: pavidos ad- uersis; inter secunda, non diuini, non humani iuris memores. Si tædio viarum ac maris finem cupiant; hac acie parari. propiorem iam Albim, quàm Rhenum: neque bellum ultra, modo se 42 patris patrique vestigia prementem, isdem in terris victorem sisterent. Orationem ducis secutus militum ardor, signumque pugne datum. Nec Arminius, aut ceteri Germa- norum proceres omittebant suos quisque testari. Hos esse Romanos Variani exercitus fu- gacissimos, qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint: quorum pars onusta vulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, insensis rursus hostibus, 43 aduersis dijs obijciant, nullâ boni spe. Classem quippe & auia Oceani quesita, ne quis venientibus occurreret, ne pulsos premeret: sed ubi miscuerint manus, inane victis ventorum remorumque, subsidium. meminissent modo auaritiæ, crudelitatis, superbiæ: * aliud sibi reliquum quàm tenere liberta- tem, aut mori ante seruitium? Sic accensos & prælium poscentes in campum, cui 44 Idi- stauiso nomen, deducunt. is medius inter Visurgim & colles, ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inæqualiter sinuatur. ponè tergum insurgebat sil- ua editis in altum ramis, & purâ humo inter arborum truncos. campum & prima filuarum, barbara acies tenuit: soli Cherusci iuga infedere, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit. auxiliares Galli, Germanique in fronte: post quos pedites sagittarij: dein quattuor legiones, & cum duabus prætorijs cohor-*

Arminius
præmulum de-
fectionis pro-
nunciari
iuliet:

Castroetiam
notu tentat:
virumque
frustra.

In somno fa-
lix omni
Germanico.

Consilium
& ratio ex-
ponitur fu-
tura pugna.

Germanorū
arma parum
firma:

Ipsi serocio-
res, quàm
fortiores.

Arminius
& suos ani-
mat.

Romanos
deprimi:

In ipsâ au-
daciâ metus
incusat.

* aliud.

Loci descri-
ptio, ubi pu-
gna.

Ordo & dis-
positio v-
trumque
exercitus.

38. VIDITQUE SE OPERATVM.] Operandi verbum, ad sacra, Tibullus, Tunc pubes operata deo. Curtius: Per dies decem Libero patri operatum habuit exercitum. Restitue apud Liniuum, libro x. Dum hostes operati superstitionibus, concilia secreta agunt, Amiternum opidum de Samnitibus vi cepit. ita meus codex. vulgò, superati. Quod ait, respersam prætextam: scire licet pontifices, imò sacerdotes omnes, cum dijs facerent, prætextâ vsos: Germanicus autem Augur. Lampridius in Alexandro, Accepit prætextam etiam cum sacra faceret, sed loco Pontificis maximi, non Imperatoris. Appianus Εμφυλ. α. Οὕτως μὲν Ἀσελλίων στρατηγὸν τε καὶ ἀπειθῶν, καὶ ἑρᾶν καὶ ἐπίχρυσον ἐδῆτα ὡς ἐν θυρία περιλειμῆρος, ἀμφὶ δούτερον ὄραν ἐσφαζέτο ἐν ἀγορᾷ ὑέση ὡδᾷ ἡεοῖς. Quintilianus declamat. CCCXL. Ego vobis allego etiam ipsum illud sacrum prætextarum, quo sacerdotes velantur, quo magistratus: quo infirmitatem pueritiæ sacram facimus ac venerabilem. Spartianus in Hadriano: Natali suo vltimo cum Antoninum commendaret, prætexta sponte delapsa caput ei operuit. ubi corrigo, aperuit: quia sacrificabant

capite velato. Adi & Zosimum lib. iv. ubi delata ad Gratianum Christianum Principem prætexta pontificia, & spreta. ab hac mente Plinius placari purpurâ deos scripsit, respiciens scilicet ad prætextam libro ix. Distinguit ab equite Curiam, disaduocatur placandis, omnemque vestem illuminat.

39. IMMENSA BARB. SCVTA.] Dicimus in Germaniâ, infra.

40. PRIMAM VTCVMQVE.] Ibidem vide.

41. NULLA VVLNERVM PATIENTIA.] Videntur adumbrata è Thucydide, qui Brasidam inducit hortantem suos contra Illurios: eosq, isdem moribus fingit lib. iv. ubi inter cetera: Οὕτε γὰρ τὰξιν ἔχοντες, ἀισχυθηῖεν ἀν λιπεῖν τινα χῶρον βιαζοµενοι, ἢ τα φυγῆ καὶ ἢ, ἐφοδος αὐτῶν, ἴσθη ἔχουσα δόξαν τὰ καλᾶ, ἀνεξίλεγκτον καὶ τὸ ἀνδρείον ἔχει.

42. PATRIS PATRIQVE.] Drusi, & Tiberij.

43. ADVERSI DIIS.] Ita correxi: vulgò, odijs.

44. IDISTAVISO NOMEN.] Ea loca in peregrinatione vidi, & vel scriptoris huius causâ curiosius lustravi. Animus autem mihi dicit, hunc ipsum campum esse, qui infra Bremam, mare versus, pulchre

vt li-
is fide,
a. pro-
o ripâ
nterro.
exqui-
morat,
em Ro-
ntiam;
entralis
tis sue
quo
rtinius
ebatur
no fer-
ostero
impo-
t. præ-
ti, vt
cum
coorti,
pars
euitiâ,
rrum-
is sua,
trans-
ugna,
castro-
ropius
ur at-
ratus,
s læta
alatio-
peni-
it me-
gnara,
oerna-
atien-
dden-
gloriæ
voce
nos, si
quis
illoqua-
ir in ca-
egressus
ctiliano
tiæ Næ-
on idem
elle? ut
umque
um, sed,
38. Vi-

Pugna com-
mittitur:
* adlière.

Quam feli-
cem Roma-
nis Aquila
prodeunt.

Vincunturq;
Germani:

Nec virtus
Armini,
nisi ad effi-
gium pro-
fuit.

Idem In-
guiomero.

Trophæum
Rom. ni in
loco exi-
tant.
Quâ contu-
meliâ Ger-
mani accen-
si.

cohortibus, ac dilecto equite Cæsar: exin totidem aliæ legiones, & leuis armatura cum A
equite sagittario, ceteræque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, vt ordo
agminis in aciem * adfilteret. Visis Cheruscorum cateruis, quæ per ferociam prou-
perant; validissimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circum-
gredi, tergaque inuadere iubet, ipse in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum au-
gurium, octo aquilæ petere siluas, & intrare visæ, 45 Imperatorem aduertere. exclam-
mat, *Irent, 46 sequerentur Romanas aues, propria 47 legionum numina.* Simul pedestris acies
infertur, & præmissus eques, postremos ac latera impulit. mirumque dictu, duo ho-
stium agmina diuersâ fugâ, qui siluam tenuerant in aperta, qui campis adstiterant, in
siluam ruebant: medij inter hos Cherusci, collibus detrudebantur. inter quos insignis
Arminius manu, voce, vulnere, sustentabat pugnam. Incubueratque sagittarijs, illâ
rupturus, ni Rætorum, Vindelicorumque, & Gallicæ cohortes signa obiecissent: nisi
tamen corporis, & impetu equi peruasit, oblitus faciem suo cruore ne nosceretur. qui-
dam agniti à Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emissumque tradiderunt. B
Virtus seu fraus eadem, Inguiomero effugium dedit: ceteri passim trucidati. & plerof-
que tranare Visurgim conantes, iniecta tela aut vis fluminis, postremò moles ruentium,
& incidentes ripæ, operuere. quidam turpi fugâ in summa arborum nisi, ramisque se
occultantes, admotis sagittarijs per ludibrium figebantur: alios prorutæ arbores affi-
xere. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit. Quintâ ab horâ diei ad noctem cæsi
hostes, decem millia passuum cadaueribus atque armis oppleuere: 48 repertis inter
spolia eorum cathenis quas in Romanos, vt non dubio euentu, portauerant. Miles in
loco prælij, 49 Tiberium Imperatorem salutauit, struxitque aggerem, & in modum tro-
phæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit. Haut perinde
Germanos vulnera, luctus, excidia, quàm ea species dolore & irâ adfécit. qui modò abire
sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, pri-
mores, iuuentus, senes, agmen Romanum repente incursant, turbant. Postremò dili-
gunt locum, flumine & siluis clausum, artâ intus planitie, & humidâ: siluas quoque C
profunda palus ambibat, nisi quòd latus vnum Angriuarij lato aggere extulerant, quo à
Cheruscis dirimerentur. hîc pedes adstitit, equitem propinquis lucis texere, vt ingres-
sis

chre lateq; se pandit, inter flumen & colles saltusq;
circumicctos. Non potest aptior pugna magna plani-
cies, & pro Taciti hic descriptione. Distat ab opido
Bremâ duobus circiter Germanicis milliariis, circa
pagum qui Vegesackus dicitur.

45. IMPERATOREM ADVERTERE.] Sic lib. IV.
Hist. Aduertit ea res Vespasianum. & Linius lib. I.
emendante me: Aduerteratque ea res etiam Sabi-
nos tanti periculo viri. Nam hætenus auerterat-
que scriptum reperias, ignorantia historica dictionis.
Ceterum, illud mirum vnde hic aquilæ nostris terris
haud temerè visa. Ac subueor vt falsa species ob-
iecta Germanico, aliæq; alites fuerint.

46. SEQUERENTVR ROMANAS AVES.] Aquil-
las intellegit, que à C. Marij æuo proprie Romanis. De
quibus in EXCVRS. C.

47. LEGIONVM NUMINA.] Ita alibi: Mox con-
uersus ad signa & bellorum deos. Dionysius, de
iisdem: Τιμωτάτα δὲ Ρωμαίοις ταῦτα ἐπίσχετίαι,
καὶ ὡς περὶ ἰδρύματα θεῶν ἰσχυρὰ νομίζουσι. Adeò
autem signa pro dijs, vti per ea miles iuraret. Linius
lib. VI. Obstringere periurio non se solum suum-
que caput, sed signa militaria & aquilas, sacra-
menti que religionem. Tertullianus: Religio Ro-
manorum tota castrensis signa veneratur, signa
iurat, omnibus dijs præponit. Exemplum eius sa-
cramenti egregium apud Lucanum lib. I. vbi Lælius

Cæsari: — per signa decem felicia castris,
Perq; tuos iuro quocumq; ex hoste triumphos.
Imò & adorata ea. Disce è Sozomeno Eccles. Hist. I. I.
cap. IV. vbi de Labaro. Ζημιῶν δὲ τῆτο τιμωτάτων,
καὶ δότι αἰεὶ τῆ βασιλείας ἠγείδῃ, καὶ ἀετιμωτέδῃ
νεόμισο ὡς ἀετιμωτέδῃ: Hoc signum venerabile
maximè, quia & principem antecedere, & adorari
etiam à militibus solebat.

48. REPERTIS CATHENIS.] Fecit idem M. Anto-
nius apud Florum lib. III. qui Cretam inuasit cum
ingenti quidem victoriæ spe atque fiducia, adeò
vt plures cathenas in nauibus quàm arma porta-
ret. Fecit Flaminius, in Polybio lib. III. qui suos ita
vanitatis impleuit, vt plures essent qui ἀλώσειν καὶ
ἀείδειν καὶ τοιαῦτα ὡς ἀετιμωτέδῃν ferrent quàm qui
arma. Sed vtriusque quis exitus? qui nunc Germano-
rum. Nec aliter solet magnus ille deus, qui deijcit
quidquid vanè se attollit.

49. TIBERIVM IMP. SALVTAVIT.] Oportuerat
Germanicum ipsum, qui dux & auctor facti. Sed Au-
gustus vt auspicia seruauit sibi; sic honorem omnem
rei à ducibus suis legatisve gestæ. Nam qui ductu
quidem suo, alienis tamen auspicijs vicerat: ne anti-
quitus quidem Imp. salutabatur, aut triumphabat. Hoc
adulans suo Principi Horatius voluit:

Te copias, te consilium, & tuos
Præbente diuos.

Et

A sis siluam legionibus à tergo foret. Nihil ex ijs Cæsari incognitum : consilia , locos, promta, occulta nouerat, astusque hostium in perniciem ipsis vertebat. Scio Tuberoni legato tradit equitem, campumque, peditum aciem ita instruxit, vt pars æquo in siluam aditu incederet, pars obiectum aggerem eniteretur. quod arduum, sibi; cetera legatis permisit. Quibus plana euenerant, facile inrupere : quis impugnandus agger, vt si murum succederent, grauibus supernè ictibus conflictabantur. Sensit dux imparem cominus pugnam, remotisque paullùm legionibus, funditores ⁵⁰ libratoresque excutere tela, & proturbare hostem iubet. missæ è tormentis hastæ, quantoque conspicui magis propugnatores, tantò pluribus vulneribus deiecti. Primus Cæsar cum prætorijs cohortibus, capto vallo, dedit impetum in siluas. conlato illi gradu certatum. hostem à tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant : vtrisque necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoriâ. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnae & armorum superabantur: cum ingens multitudo, artis locis, prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neque adsultibus & velocitate corporum vteretur, coacta stabile ad prælium. Contrà miles, cui ⁵¹ scutum pectori adpressum, & ⁵² insidens capulo manus, latos barbarorum artus, ⁵³ nuda ora foderet, viamque strage hostium aperiret: inprompto iam Arminio, ob continua pericula, siue illum recens acceptum vulnus tardauerat. Quin & Inguiomerum totâ volitantem acie, fortuna magis quam virtus deferebat. & Germanicus quò magis adgnosceretur, ⁵⁴ detraxerat tegimen capiti, orabatque insisterent cædibus, nil opus captiuis, solam internicionem gentis finem bello fore. Iamque sero diei subducit ex acie legionem, faciendis castris: cetera ad noctem cruore hostium satiata sunt. equites ambiguè certauere. Laudatis pro concione victoribus Cæsar, congeriem armorum struxit, superbo cum titulo, DEBELLATIS INTER RHE-
 NVM ALBIMQVE NATIONIBVS EXERCITVM TIBERII CÆSARIS EA MONI-
 MENTA MARTI ET IOVI ET AVGVSTO SACRAVISSE. de se nihil addidit, metu inuidiæ, an ratus conscientiam * facti satis esse. Mox bellum in Angriuarios Stertinio mandat, ni deditionem properauissent: atque illi supplices, nihil abnuendo veniam
 C omniū accepere. ⁵⁵ Sed æstate iam adultâ, legionum aliâ itinere terrestri in hibernacula remissæ, plures Cæsar classi impositas per flumen Amisiam Oceano inuexit. Ac primò placidum æquor mille nauium remis strepere, aut velis impelli: mox atro nubium globo ⁵⁶ effusa grando: simul varijs vndique procellis, incerti fluctus prospectum adimere, regimen impedire: milesque pavidus, & casuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempestiuè iuuat, officia prudentium corrumpebat. omne dehinc cælum & ⁵⁷ mare omne in Austrum cessit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus,

Cap. 20.
Iterumq; ad pugnam ventum.

Quæ acris & ambiguas

Cap. 21.

Romani tamen pro victoribus.

Cap. 22.
Monumentum & titulus rerum magnificus.

* Vel, factis

Cap. 23.

Miles plerumque classe reduciuntur:

Cum clade, & pane exiit:

Ita Oceanus intumuit.

immense

Et ab hac re statim, in trophæi inscriptione legis, Exercitum Tiberij Imperatoris ea monumenta consecrauisse; non, Germanici, qui ducebat.

50. LIBRATORESQVE.] Sunt qui tormentis hastas aut lapides excutunt: quia libranti scilicet, & iactus arte expendunt. Sic III. Histor. vincla ac libramenta tormentorum appellat. Hoc verius, quam referri ad libralia: quod suspicabar I V. Poliorcet. Dialog. III.

51. SCVTVM PECTORI.] Diuersum à Germanico. Illud planum, non sic tegebat: hoc incuruum, corpori adhaerebat, & circumfundebatur.

52. INSIDENS CAPVLO.] Pulchrè & significanter dictum, in minoribus gladijs. In oblongis, quibus ritu Gallorum Germani utebantur, non eadem manus habitudo: neque firmiter aut tenet gladios, aut regit.

53. NVDA ORA.] Nam, ait noster in Germaniâ, vix vni alteriue cassis aut galea.

54. DETRAXERAT TEGIMEN.] Idem video Cyrum minorem fecisse in pugna illâ sibi extremâ: cui

ius causam tamen Xenophon ambiguè refert ad morem Persarum, qui nudis capitibus pugnam inibant.

55. SED ÆSTATE IAM ADVLTA.] Sæpè ita loquitur noster, imitatione apertâ Sallustij. quam phrasim opere est semel à iuuentute intellegi, ex Seruianis notis, ad illud Vere nouo. Id est, ait, primo mense Martio. Nam veteres per singula tempora anni, quæ in tres menses diuiduntur, obseruant, vt sic dicant: Primum mensem, Nouum ver: secundum, Adultum: tertium, Præceps. Ita de Hieme, Æstate, Autumno. sic semper Sallustius. Simile, quod Græci annum partiuntur: Ἰσαμῆς τὴν ἔτην, μεσσηντος, ἢ λήγοντος.

56. EFFVSA GRANDO.] Sub quam, occultâ causâ, semper, vt aiunt, Oceanus intumescit.

57. MARE OMNE IN AVSTRVM.] Non abnuo de vero Austro. nam ille à terrâ naues in mare interiorius rapiat: quod ostendit factum, cum subdit, disieciturque naues in aperta Oceani. Procul igitur à litore: cui Notus impigisset. Facit eodem, quod de insulis longius sitis adiungit: & potest Orcadas intellegere,

immenso nubium tractu validus, & rigore vicini Septemtrionis horridior, rapuit disiecitque naues in aperta Oceani, aut insulas faxis abruptas, vel per occulta vada infestas. quibus paullum ægreque vitatis postquam mutabat æstus, ⁵⁸ eodem quò ventus ferebat; non adhærere anchoris, non exhaurire inrumpentis vndas poterant. equi, iumenta, sarcinæ, etiam arma præcipitantur, quo leuantur ⁵⁹ alvei * manantes per latera, & fluctu super vrgente. Quanto violentior cetero mari Oceanus, & truculentiâ cæli præstat Germania, tantum illa clades nouitate & magnitudine excessit, hostilibus circum litoribus, aut ita vasto & profundo, vt credatur nouissimum ac sine terris mare. pars nauium haustæ sunt, plures, apud insulas longiùs sitas eiectæ: milesque nullo illuc hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora equorum eodem elisa tolerauerant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque, apud ⁶⁰ scopulos & prominentis oras; cum se tanti exitij reum clamitaret, vix cohibere amici, quo minùs eodem mari oppeteret. Tandem relabente æstu, & secundante vento, claudæ naues, raro remigio, aut intentis vestibibus, & quædam à validioribus tractæ, reuertere: quas raptim resectas misit, vt scrutarentur insulas. collecti eâ curâ plerique: multos Angriuarij nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere. quidam in Britanniam rapti, & remissi à regulis. Vt quis ex longinquo reuenerat, miracula narrabant, vim turbinum, & ⁶¹ inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum & beluarum formas: visa, siue ex metu credita.

Cap. 25. Sed fama classis amissæ, vt Germanos ad spem belli, ita Cæsarem ad coercendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus, ire in Catos imperat: ipse maioribus copijs Marfos irrumpit. quorum dux Malouendus nuper in deditionem acceptus, ⁶² propinquo loco defossam Varianæ legionis aquilam modico præfidio seruari indicat. Missa extemplò manus, quæ hostem à fronte eliceret, alij qui terga circumgressi recluderent humum: & vtrisque adfuit fortuna. Eò promptior Cæsar pergit introrsus, populatur, excindit, ⁶³ non ausum congregi hostem: aut sicubi restiterat, statim pulsum, nec vnumquam magis, vt ex captiuis cognitum est, pauentem. Quippe inuictos & nullis casibus superabiles Romanos prædicabant, qui perditâ classe, amissis armis, post constrata equorum virorumque corporibus litora, eadem virtute, pari ferocia, & veluti aucti numero inrupissent. Reductus inde ⁶⁴ in * Hiona miles lætus animi, quòd aduersa maris, expeditione prosperâ pensauisset. addidit munificentiam Cæsar, quantum quis damni professus erat exsoluendo. Nec dubium habebatur, labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & si proxima æstas adijceretur, posse bellum patrari: sed crebris epistolis Tiberius monebat, rediret ad decretum triumphum. satis iam euentuum, satis casuum: prospera illi & magna prælia: eorum quoque meminisset, quæ venti & fluctus, nullâ ducis culpâ, graua tamen & seua damna intulissent. ⁶⁵ Se novies à diuo

Augusto

gere, aut potius eas, quæ haud procul litore Frisico hodieq; exstant. Nam quòd longinquas facit; fama & redeuntes hæc auxerunt, ac iimidis insolitisq; maris ita vise.

58. EODEM QUÒ VENTUS FEREBAT.] Non male etiam, eodemque quò ventus: atque ita iam didici in Florentino esse. Liuius libro XXVI. Acer etiam Septemtrio ortus inclinatum stagnum eodem quò æstus ferebat.

59. ALVEI MANANTES.] Nec displiceret scribi, nantes.

60. SCOPVLOS ET PROM.] Quantum ego vidi vel audiui, non sunt in eo tractu litorales scopuli. Est mollis aut arenosa terra, nec nisi arte aut opere elata.

61. INAVDITAS VOLVRES.] Nec ea quidem sunt. Libuit istis apud ignaras aures, in his & sequentibus, τὰ φερόμενα, & narrare quæ noster merito ambi-

git, visa, siue ex metu credita. Imò nec visa, nec credita, sed vanitate efficta.

62. PROPINQVO LOCO.] Malim, luco. Hic autem inuenta aquilarum vna, & supra lib. I. altera. ergo receptæ nunc omnes, quia tertia seruata militis astu. Florus tamen scripsit, Signa, & aquilas duas adhuc Barbari possident: tertiam signifer, &c. Parùm consideratè. nisi ex Liuij personâ & etate loqui hominem placet.

63. NON AVSVM CONGREDI HOSTEM.] Lege- rim hæc & sequentia, Non auso c. hoste, pulso, pauente.

64. IN HIONA MILES.] Vera correctio Beroaldi, in hiberna miles, ex Taciti verbis ipsis. Rhenanus qui, Iuhiona, legit: & ego qui serio olim refelli, digni ambo qui piemur.

65. SE NOVIES IN GERMANIAM.] Non toties in propriè Germaniam: quare in Historijs; & examina:

Eius tempe-
statis pul-
chra species.
* nantes

Cap. 24.

Germanicus
in Chaucos
reijcitur.

Seruati &
alij quidam,
sed pauci.

Cap. 25.

Hæc clades
Germanos
erigit:
Quos contra
Cæsar ir.

Marfos va-
stiat, excin-
dit.

Cap. 26.

* hiberna

Germani ad
pacem iam
sedebant.

Sed Cæsarem
maior Cæsar
auocat.

I N
Angli in Germaniam
accepti, sic Suetonius
Germanico annu-
m offerendo
ludum, relinq-
uit Germaniam
quæ vltima
conatus est vlti-
mum abstrahi in-
decur moliri re-
qua tam primam
ex intima Libe-
dum promissi-
prouum Pompei
tribunus, rela-
s alienum, locum
atum, & qui se-
lato crimine &
Tiberio vsu-
odem Flacco in-
mi, comitibus
considerat) cum
lunus quidam te-
sent iudicium de-
line malz. stati-
tur patet, addito
tam primotibus
pateat: abnuc-

A Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam vi perfecisse. ⁶⁶ Sic Sugambros in deditioem acceptos, sic Sueuos, regemque Maroboduum pace obstrictum, posse & Cheruscos, ceterasque rebellium gentes, quando Romanae ultioni consultum est, internis discordijs relinqui. Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acrius modestiam eius adgreditur, alterum consulatum offerendo, cuius munia præfens obiret. simul adnectebat, si foret adhuc bel- landum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, non nisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, & ⁶⁷ deportare lauream posset. Haud contatus est vltra Germanicus; quamquam fingi ea, seque per inuidiam parto iam decori abstrahi intelligeret. Sub idem tempus, è familiâ Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res novas. Eius negotij initium, ordinem, finem curatius disseram; quia tum primùm reperta sunt, quæ per tot annos Remp. exedère. Firmius Catus Sena- tor, ex intimâ Libonis amicitia, iuuenem improuidum & facilem inanibus, ad Chal- dæorum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit: ⁶⁸ dum proauum Pompeium, ⁶⁹ amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti coniunx fuerat, consobrinos Cæsares, plenam imaginibus domum ostentat: hortaturque ad luxum & æs alienum, socius libidinum & necessitatum, quo pluribus indicijs inligaret. Ut satis testium, & qui serui eadem noscerent, reperit: aditum ad principem postulat, demon- strato crimine & reo ⁷⁰ per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio vsus erat. Cæsar indicium haut aspernatus, congressus abnuit: posse enim, eodem Flacco internuntio, sermones commeari. atque interim Libonem ornat præ- turâ, conuictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (adeò iram condiderat) cunctaque eius dicta factaque cum prohibere posset, scire malebat. donec Iunius quidam tentatus vt infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcinium Trio- nem indicium detulit. Celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, auidumque famæ malæ. statim corripit reum, adit consules; senatus cognitionem poscit: & vocan- tur patres, addito, consultandum super re magnâ & atroci. Libo interim veste mutatâ, cum primoribus feminis, circumire domos, orare ad fines, vocem aduersum pericula **C** poscere: abnuentibus cunctis; cum diuersa prætenderent, ⁷¹ eadem formidine. Die se- natus

Cui cauta & lenta consilia quam ferocia magis cordi. Honoribus etiam Germanicum emollit.

Cap. 27. Libo Drusus maiestatis accusatur.

Qui temerè Chaldaos consuluit.

Cap. 28. Delatus ab isipis, qui impulerant.

Tiberius dissimular, & rueri cum patitur.

Cap. 29. Ad extremum in senatu accusatur.

mina: sed intellegit sumitq; vnâ missiones, opinor, in Pannoniam, & Illyricum.

D 66. SIC SVGAMBROS.] Id accidit Tiberio ipso duce. Vide Dionem libro LV. in cuius verbis menda, Cantabriq; appellantur in Germaniâ, qui reuera Sugambri: vt monui olim antiquar. lect. lib. I. cap. VI. Suetonius: Sueuos & Sugambros dedentes se in Galliam traduxit, & in proximis Rheno agris collocavit. Eutropius lib. VII. Tiberius cccc. m. captiuorum ex Germaniâ transtulit, & supra ripam rheni in Galliâ collocavit. Isidorus non obscure indicat hospisios esse, qui Burgundiones postea appella- ti, largiter potuerunt. Burgundiones, inquit, quon- dam à Romanis subactâ* interiore Germaniâ per castrorum limites positi à Tiberio Cæsare, in mag- nam coaluerunt gentem. atque ita nomen ex locis sumpserunt, quia crebra per limites habita- cula constituta, Burgos vulgò vocant. Hi postea rebelles effecti Romanis, plusquam LXXX. ar- matorum ripas Rheni fluminis infed erunt & nomen gentis obtinuerunt. A quo tamen diuersus est Ammianus, qui originem eorum à Romanis trahit: Gratanter ratione geminâ Principis acceptæ sunt litteræ. prima, quod iam inde temporibus priscis sobolem se esse Romanam Burgundij sciunt: dein, quod salinarum, finiumque caussa Alemanis sæpè iurgabant.

67. DEPORTARE LAVREAM POSSET.] Id est,

triumphare. Triumphantibus enim ascendere Capito- lium soliti, & laurum quam manu tenebant, quæq; in fascibus lictorum, deponere in gremio Iouis: ar- bitri scilicet victoriæ & auctoris. Plura in EX- CVRS. D.

68. DVM PROAVVM POMPEIVM.] Ante lucem querere occepi hoc stemma; & vereor vt concubium noctis sit priusquam pertingam. Cur Liboni huic proauus Pompeius, scio: cur Cæsares consobrini. In scriboniâ amitâ hereo, quæ ex hi- storijs quidem adstruitur saltem matertera maior. nisi placet amitæ nomine abusum Tacitum esse. Si non est: sequitur vt paternum genus etiam (nam de materno constat) huic adolescenti è Scribonijs sit. Et suadet hercè nomen: quia Tacito dicitur, Scribo- nius. Libo Drusus. Censeo L. Scribonio Liboni, qui consul cum M. Antonio fuit, fratrem fuisse alium Scribonium, cuius nepos iste. ita, inquam, vt maritus Pompeiæ Scribonius aliquis fuerit. Lique- res nisi ex Genesi non potest: quam in EXCVRS. vi- de E.

69. AMITAM SCRIBONIAM.] Digna lectu de to- râ hac re apud Senec. epist. LXXI.

70. PER FLACCVM VESCULARIVM.] Qui ta- men infra lib. V. est, Vescularius Atticus insidiarum in Libonem internuntius.

71. EADEM FORMIDINE.] Omnes enim timebant Principis offensam.

* Fortè, vlti- ore Germa-

natus metu & ægritudine fessus, siue vt tradidere quidam, simulato morbō, ⁷² lecticâ A
delatus ad fores curiæ, ⁷³ innisusque fratri, & manus ac supplices voces ad Tiberium
tendens, immoto eius vultu excipitur. mox libellos & auctores recitat Cæsar, ita mode-
rans, ne lenire, neve asperare crimina videretur. Accesserant præter Trionem & Ca-
tum accusatores, Fonteius Agrippa, ⁷⁴ & C. Liuius, certabantque cui ius perorandi in
reum daretur: donec Liuius, quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patrono in-
troisset, singillatim se crimina obiecturum professus, protulit libellos vecordes adeo,
vt consultauerit Libo, an habiturus foret opes, ⁷⁵ quis viam Appiam Brundisium vs-
que pecuniâ operiret. inierant & alia huiuscemodi, stolidi, vana; si mollius acciperes,
miseranda. Vni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæsarum aut senatorum, ad-
ditas ⁷⁶ atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscentes seruos
per tormenta interrogari placuit. Et quia ⁷⁷ vetere senatusconsulto, quæstio in caput
domini prohibebatur, callidus & ⁷⁸ noui iuris repertor Tiberius, mancipari singulos
⁷⁹ actori publico iubet: scilicet, vt in Libonem ex seruis, saluo senatusconsulto, quæ-
reretur. Ob quæ posterum diem reus petiuit, domumque digressus, extremas preces
⁸⁰ P. Quirinio propinquo suo ad principem mandauit: responsum est, vt senatum ro-
garet. Cingebatur interim ⁸¹ milite domus, strepabantque etiam in vestibulo, vt au-
diri, vt adspici possent: cum Libo, ipsis, quas in nouissimam voluptatem adhibuerat,
epulis excruciatas, vocare percussorem, prehensare seruorum dextras, inferere gladium.
atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, euertentibus adpositum mensâ lumen, fe-
ralibus iam sibi tenebris, duos ictus in viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, ac-
currere

Et conuincitur
veordia
potius quam
sceleris.

Serui in do-
minum torti,
& aduersa
leges nouo
pallio vela-
ta.

Cap. 31.
Libo denique
radio &
desperatione
se conficit.

72. LECTICA DELATVS.] *Quod receptum in so-
lis agris. Nam lectica, quamquam tam vulgata, tamen
sperebantur adhuc à Curie aditu. Sueton. de Tibe-
rio. Numquam curiam nisi solus intravit: lecticâ
quondam introlatus æger, comites à se remouit.*

73. INNISVSQVE FRATRI.] *Puto L. Scribonio
Liboni, qui hoc anno consul.*

74. ET C. LIVIVS.] *Nescio an, Cluius.*

75. QVIS VIAM APPIAM.] *Non temerè de viâ
Appiâ consultauit vanum caput, quia ea inter Roma-
nas vias longissima, & quasi regina, vt ait Statius:
— qua limite noto*

Appia longarum teritur regina viarum.
*Sed pertinuitne ea Brundisium vsque? Negat Fron-
tinus de aqueductibus, qui ultra Capuam non por-
rigit. Appia aqua, inquit, inducta est ab Ap. Clau-
dio Censore, qui & viam Appiam à portâ Cape-
nâ vsque ad urbem Capuam muniendam cura-
uit. Adfirmat tamen hic Tacitus, & Strabo, prolixè
lib. v. & vi. & Horatius:*

Brundisium melius Numici via ducat, an Appi.
aliq. Omnes bene. Nam Appius ipse non hercè ultra
Capuam perduxit. ne potuit quidem, vt fines tunc
erant imperij Romani. perduxit postea siue C. Grac-
chus Tribunus, qui plerasque vias fecit, refecit: siue
C. Cæsar, qui curator vie Appiæ non leuiter in eam
impedit: siue Augustus, de quo inscriptiones præcæ,
S. P. Q. R. QVOD. VI. Æ. MVNIT. Æ. SVNT. Nam cer-
tum aliquid non aliq., non ego inueni.

76. ATROCES VEL OCCVLTAS.] *Quæ ad mortem
eorum pertinerent, aut eadem.*

77. VETERE SENATVSCONSVLTO.] *Quando
& à quo latum id Sc. quero. Sanè antiquum est, &
Cicero referre videtur ad morem maiorum potius,
quam ad legem. Nam cum more maiorum de ser-
uis in dominum ne tormentis quidem quæri li-
ceat: exortus est seruus, qui quem in eculeo ap-*

pellare non posset, cum accuset solutus. Idem.
Majores nostri in dominum de seruo quæri no-
luerunt, non quia non posset verum inueniri, sed
quia videbatur indignum esse, & domino morte
ipsâ tristius. Derogatum ei legi antiquitas, in causâ
incest. Pro Milone: De seruis nullâ lege quæstio
est in dominum, nisi de incestu, vt fuit in Clo-
dium. Iurisconsulti excipiunt etiam adulterij crimen,
fraudati census, & maiestatis. l. i. c. de questionibus.

78. NOVI IVRIS REPERTOR TIBERIVS] *Imò
infamia huius inuenti penes Augustum: erratq. no-
ster, si non errat Dio lib. LV. Ο'τι δ'ε οὐκ ἐξόν ὃν δ'οῦλον
καὶ δεσπότου βασιανιδῆναι, ἐκέλευσεν ὁσάκις ἀν-
χρεία τοιοῦδε τινὸς γένῃ, τὰς δημοσίᾳ αὐτὸν, ἢ καὶ
ἐαυτοῦ πικρὰς κείδης, ὁπῶς ἀλλότριος τῶ κενομῆς
ὦν ἐξείτα(η), οἱ μὲν ἠτιῶντο, ὅτι ὁ νόμος τῆ τῶ δε-
σπότου μεταλλαγῆ καταλύεσθ' ἐμελλεν: Quod verò
cum non liceret seruum in caput domini torque-
ri, iussit vt quoties eius rei vsus esset, vendi seruum
vel actori publico, vel sibi ipsi Principi; vt iam
quasi alienus à reo examinari posset: id sanè non-
nulli criminati sunt, quasi legem eâ domini mu-
tatione dissolueret.*

79. ACTORI PVBLICO.] *Mancipari, mancipio
tradi: πικρὰς κείδης, siue vendi, dixit Dio. Suprà:
Hortis que venditis statuam Augusti simul man-
cipasset. Libro III. Seruos quoque Silani, vt tor-
mentis interrogarentur, actor publicus mancipio
acceperat. Sed quis publicus Actor? non alius, quam
publicus siue seruus siue libertus: proprio tamen mu-
nere, qui res rationesq. Reip. administrabat. Plura
in EXCVRS. F.*

80. P. QVIRINIO PROPINQVO SVO.] *Est P. Sul-
picius Quirinius, qui Amiliam Lepidam habuit uxore.
vnde ad finem. Nam ipse ignobilis.*

81. MILITE DOMVS.] *Qui necessitatem osten-
derent, & sponte aut vi pereundum.*

82. PRÆ-

A currere liberti, & caede visâ miles abstinit. Accusatio tamen apud patres adseueratione eadem peracta, iurauitque Tiberius petiturum se vitam, quamuis nocenti, nisi voluntariam mortem properauisset. Bona inter accusatores diuiduntur: &⁸² praeturae extra ordinem datae, his qui senatorij ordinis erant.⁸³ Tunc Cotta Messallinus, ne imago Libonis exsequias posteriorum comitaretur, censuit: Gn. Lentulus, ne quis Scribonius cognomentum Drusi adsumeret. supplicationum dies, Pomponij Flacci sententiâ, constituti. vt dona Ioui, Marti, Concordiâ, vtque Iduum Septembrium dies, quo se Libo interfecerat, dies festus haberetur,⁸⁴ L. P. & Gallus * Asinius, & Papius Mutilus, & L. Apronius decteuere: quorum auctoritates adulationesque retuli, vt sciretur vetus id in Rep. malum.⁸⁵ Facta & de Mathematicis Magisque Italiâ pellendis senatus consulta: quorum è numero, L. Pituanus⁸⁶ saxo deiectus est. In P. Martium consules⁸⁷ extra portam Exquilinam, cum⁸⁸ classicum canere iussissent,⁸⁹ more prisco aduertere. Proximo senatus die, multa in luxum ciuitatis dicta à Q. Haterio consulari,

B Octauio Frontone praeturae functo: decretumque⁹⁰ ne vasa auro solida ministrandis cibis fierent,⁹¹ ne vestis serica viros foedaret: Excessit Fronto, ac postulauit⁹² modum argento, supellectili, familiae. Erat quippe adhuc frequens senatoribus, siquid è Rep. crede-

Cap. 32. Praemia accusatoribus.

Et varia in mortuum decreta, prauiissima adulationis: * Asinij.

Vnum utilissimum, de vasis pellendis.

Cap. 33.

Luxus publicus leuiter coercitus.

82. PRÆTURÆ EXTRA ORDINEM.] An supra numerum eos Praetores adiectos vult? certe enim vnus praetura tantum vacabat. An potius, in annum proximum destinatos eos, extra sortem aleamque comitiorum?

83. TUNC COTTA MESSALLINVS.] Cotta hic inter notas & vibices eius saeli, filius, vt Plinius * ait, Messalle oratoris: patris optimi degener proles. De imaginibus in funere, deque hoc interdicto, non repeto ea quae scripsi in Electis cap. XXIX. Sic Bruti & Cassij imagines abolitæ, infra lib. III. Viginti clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlij, Quinctij, aliaque eiusdem nobilitatis nomina: sed praefulgebant Cassius atque Brutus hoc ipso, quod effigies eorum non visebantur.

84. L. P. ET GALLVS ASINIVS.] Vereor vt elapsus ex scriptori sit aliquod nomen. Diuinabam olim, L. Patrus Gallus Asinius. Patros sanè illo aeo in Senatu fuisse, docet liber xv. vbi Caesonius Patrus. Quid si etiam, L. P. & Gallus Asinij? vt prae nominibus distinguat plures eius gentes. Nam Asinij aliquot Senatores, imò consulares, vti infra dicam.

85. FACTA ET DE MATHEMATICIS.] Imò repetita potius. Nam veteri legi edictoque, pridem amota è Rep. illa pestis. Adde quae in EXCVRS. G.

86. SAXO DEIECTVS EST.] Tarpeio. ita dicebant, sine aliâ additione. Plautus:

Qui in amore, (malim amorem) praecipitavit, peius perit, quam si saxo saliat.

Lucretius: ————— scelerisque luela Carcer, & horribilis de saxo iactus deorsum.

87. EXTRA PORTAM EXQVILINAM.] Supplicia pleraque apud Romanos sumi solita extra portas. credo, ne frequenti sanguine & caede, contaminari oculi ciuium, aut delibari videretur libertas. Exempla in EXCVRS. H.

88. CLASSICVM CANERE.] Non cuilibet è plebe doctorum notus mos. Cum eius rei capitalis dies dicta esset, classicum in celeberrimis urbis locis canebat, & postremo ante ianuam damnati. Plutarchus in Gracchis: Καὶ τοὶ πάτερρόν ἐστιν ἡμῶν, εἰ τις ἔχων δίκην θανατικὴν μὴ ὑπακίβει, τέτρα ὁρὸς τὰς θύρας ἔωθεν ἔλθόντα σαλπικτὴν ἀνακαλεῖσθαι τῆ σαλπικτῆ, καὶ

μὴ πρότερον ἐπιφέρειν ἤφρον ἄνθρωπος τὰς δίκας: Patrius nobis mos est, si quis capitis accusatur, neque obaudit, ad eius fores mane Tubicinem ire, & classicum canere, nec ante iudices sententiam de eo ferre. Seneca lib. i. de Ira: Itaque etsi peruersa induenda magistratui vestis, & conuocanda classico concio est, procedam in tribunal non furens nec infestus, sed vultu lenis, & illa sollennia verba graui magis quam rabiâ voce concipiâ. In Commentario IV. Sergij apud Varronem, lib. v. de LL. Quo die comitia erunt, in arce classicum canat, endo (sic emendo) circumque mæros, & ante priuati huiusce T. Quinctij Trogi scelerosi hominis hosticum (leg. est, hostium) canat, & vt in campo cum primo luci adsit. Seneca iterum huc respexit Epist. xvii. Cum classicum cecinit, scit non se peti: cum aliqua conclamatio est, quomodo exeat, non quid efferat, quaerit. Puto & Lucilius, hoc versu Trochaico:

Rauco concionem sonitu & curuis cogant cornibus.

Nec Romæ solum & inter ciues seruatus ille mos: sed etiam in prouincijs, nisi fallunt me Declamatores (& hercle vereor vt animi ingenij, causâ fallant) apud Senecam Patrem lib. ix. Controu. ii. de Flamini qui inter canam noxium puniuit. Capito: Fit à pracone silentium: adhibentur deinde legitima verba: canitur ex alterâ parte classicum. Cassius Seuerus: Si tribunal conscenderit conuiuiali veste: si cum classicum canere debeat, symphoniam canere iusserit.

89. MORE PRISCO.] Supplicium prisca moris quale, pete à me in lib. xv.

90. NE VASA AVRO.] Vide luxum eius cui, & gratulare saeculo nostro. Dio paullo communius d concipit: quasi interdicta omnia vasa auri, nisi quae ad sacra.

91. NE VESTIS SERIGA.] Nolim erres. distincta genera vestium olim. Byssina, Bombycina, Serica. quae persequor & euoluo in EXCVRS. I.

92. MODVM ARGENTO.] Id est, certum pondus numerumque desiniri voluit: tot pondo argenti, tot seruos, talem supellectilem.

* Lib. x. cap. xxii.

Quem ex
professo de-
fendit
Asinius.

Facili assen-
su, in om-
nium con-
tate.

Cap. 34.
Pisonis uir-
ta vox &
mina.

Vergulania
delictum
Livia.

Potentia, vel
impotentia
potius, mi-
litem.

Cap. 35.

De rebus
agendis
certatio.

Cap. 36.
Asinij Galli
sententia su-
per comitijs.

crederent, loco sententiæ promere. Contrà Gallus Asinius disseruit, *Auctu imperij adole-* **A**
uisse etiam priuatas opes, idque non nouum, sed è vetustissimis moribus. Aliam apud Fabri-
cios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta ad Remp. referri. quâ tenui, angustas ciuium
domos, postquam eò magnificentia uenerit, gliscere singulos. Neque in familia & argento, que-
que ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortunâ possidentis. distinctos se-
natus & equitum census: non quia diuersi naturâ, sed ut locis, ordinibus, dignationibus an-
tistent, talesque ad requiem animi aut salubritatem corporum parentur. nisi fortè clarissimo
cuique plures curas, maiora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum
esse. Facilem ad sensum Gallo, sub nominibus honestis, confessio vitiorum & simili-
tudo audientium dedit. Adiecerat & Tiberius, non id tempus censuræ: nec si quid in
moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem. Inter quæ L. Piso ambitum fori,
corrupta iudicia, sæuitiam oratorum accusationes minitantium increpans, abire se, &
cedere vrbe, victurum in aliquo abdito & longinquo rure testabatur. simul curiam re-
linquebat. Commotus est Tiberius, & quamquam mitibus verbis Pisonem permul-
fisset, propinquos quoque eius impulit, ut abeuntem auctoritate vel precibus tenerent. **B**
Haut minus liberi doloris documentum idem Piso mox dedit, vocatâ in ius Vergulaniâ,
quam supra leges amicitia Augustæ extulerat. nec aut Vergulania obtemperauit, in do-
num Cæsaris spreto Pisonem uicta; aut ille abstinit, quamquam Augusta se violari &
inminui quereretur. Tiberius hætenus indulgere matri ciuile ratus, ut se iturum ad
prætoris tribunal, adfuturum Vergulaniæ diceret, processit palatio, procul sequi iussis
militibus. spectabatur, occursante populo, compositus ore, & sermonibus varijs tempus
atque iter ducens: donec propinquis Pisonem frustra coercerentibus, deferri Augusta pe-
cuniam quæ petebatur iuberet. Isque finis rei, ex qua neque Piso inglorius, & Cæsar
maiore famâ fuit. Ceterum Vergulaniæ potentia adeò nimia ciuitati erat, ut testis in
causâ quâdam quæ apud senatum tractabatur, venire dedignaretur: missus est præ-
tor, qui domi interrogaret: cum virgines Vestales in foro & iudicio audiri, quoties testi-
monium dicerent, vetus mos fuerit. Res eo anno prolatas haut referrem, ni pretium
foret, Gn. Pisonis & Asinij Galli super eo negotio diuersas sententias noscere. Piso,
quamquam abfuturum se dixerat Cæsar, ob id magis agendum censebat, ut absente **C**
Principe, senatus & equites possent sua munia sustinere. decorum Reip. fore. Gallus,
quia speciem libertatis Piso præceperat, nihil satis illustre, aut ex dignitate populi Ro-
mani nisi coram & sub oculis Cæsaris: eoque conuentum Italiæ & adfluentis prouin-
cias, præsentia eius seruanda dicebat. Audiente hæc Tiberio ac silente, magnis vtrim-
que contentionibus acta: sed res dilata. Et certamen Gallo aduersus Cæsarem exor-
tum est. nam censuit in quinquennium magistratuuum comitia habenda: utque legio-
num

93. ALIAM APVD SCIPIONES PECVNIAM.] *Largâ significatione pecuniam dixit, ut lex x. uiralis, & Iurisconsulti.*

94. TALESQVE AD REQUIEM ANIMI.] *Quid est illud, tales? Censeo rescribendum, dignationibus antissent, alijsque, quæ ad requiem. Ideò (inquit bonus patronus luxurie) repertum discernere censum Senatorum equitumque à plebe: non solum ut loco, ordine, dignitate, præmineant, sed etiam supellectile, veste, alijsq. que animo aut corpori cara. Potes etiam legere, ita alijs quæ ad. minusq. recedes à scripturâ.*

95. CONFESSIO VITIORVM.] *Posit legi, confessio.*

96. MISSVS EST PRÆTOR.] *Quod in egregijs personis obseruari Paulus iubet, l. xv. De iureiurando: Ad egregias personas, eosque qui ualitudine impediuntur, domum mitti oportet ad iurandum.*

97. ABFUTVRVM SE DIXERAT.] *Omnino sic legendum. Atqui non abfuit, ut è sequentibus omnibus*

colligas. Ita est: sed dixerat, ut sepè, & hæc talia ex usu aut causâ simulabat.

98. CENSUIT IN QVINQVENNIVM.] *Non à se id inuenit Gallus, sed imitari decretum C. Cæsaris uoluit, de quo Appianus, in personâ M. Antonij, II. Ciuil. Η μεις γδ αυτοι σχεδον απαντες, οι μδ ηρεαμδρ υπδ το Καισαρι, οι δε ετι αρχουδρ, αιρετοι προς ευεινε γενδρμροι, οι δε ες το μελλον αρχειν κειχειροτονημεθα. Ες γδ ωντατες, ως ισε, και τα ασικα ημιν και τα εθσια, και τας των εθων η σεατοπεδων ηγεμονιας διαταξατο: Nos enim propè omnes, alij gestimus magistratus electi à Cæsare, alij iam nunc gerimus, alij geremus etiam ab eo designati. Nam in quinquennium, ut scitis, urbanos annosque magistratus, & item prouinciarum aut exercituuum Præfecturas ordinauit. De quo etiam Sueton. sentit cap. LXXXVI. in Iulio: Magistratus in plures annos ordinauit.*

99. VTQVE LEGIONVM LEGATI.] *In exercitu duplices legati, Consulares & Pratorij. Consularis*

A num legati, qui ante præturam cã militiã fungebantur, iam tum prætores destinarentur: princeps duodecim candidatos in annos singulos nominaret. Haut dubium erat, eam sententiam altiùs penetrare, & ¹⁰⁰ arcana imperij tentari: Tiberius tamen ¹⁰¹ quasi augetur potestas eius differuit. *Graue moderationi suæ tot eligere, tot differre. Vix per singulos annos offensiones vitari, quamuis repulsam propinqua spes soletur: quantum odij fore ab his qui ultra quinquennium proijciantur! Unde prospici posse, quæ cuique tam longo temporis spatio mens, domus, fortuna. superbire homines etiam annuã designatione: quid si honorem per quinquennium agitent? quintuplicari prorsus magistratus, subverti leges, quæ sua ¹⁰² spatia exercendæ candidatorum industria, quarendisq; aut potiundis honoribus statuerint.* Favorabili in speciem oratione vim imperij tenuit, censusq; quorundam senatorum iuuit quò magis mirum fuit, quòd ¹⁰³ preces M. Hortali nobilis iuuenis, in paupertate manifestã, superbiùs accepisset. Nepos erat oratoris Hortensij, inlectus à diuo Augusto libertate ¹⁰⁴ decies fectertiùm ducere vxorem, suscipere liberos, ne clarissima familia extingueretur. Igitur quatuor filijs ante limen curiæ adstantibus, loco sententiæ, quum in palatio senatus haberetur, modò Hortensij inter oratores sitam imaginem, modò Augusti intuens, ad hunc modum ccepit. *Patres conscripti, hos quorum numerum & puritiam videtis, non sponte sustuli, sed quia princeps monebat: simul maiores mei meruerant, ut posteros haberent. nam ego, qui non pecuniam, non studia populi, neque eloquentiam gentile domus nostræ bonum varietate temporum accipere vel parare potuissem, satis habebam, si tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iussus ab imperatore, vxorem duxi. En stirps*

Pro Casare: ut videbatur: Sed reiecta à Casare ob suas causas.

Cap. 37. Is iuuenis in quodam Senatore:

Asper contra in nepotem Hortensij.

Qui composuit orationem inopiã factur, & subsidium poscit.

B *Augusti intuens, ad hunc modum ccepit. Patres conscripti, hos quorum numerum & puritiam videtis, non sponte sustuli, sed quia princeps monebat: simul maiores mei meruerant, ut posteros haberent. nam ego, qui non pecuniam, non studia populi, neque eloquentiam gentile domus nostræ bonum varietate temporum accipere vel parare potuissem, satis habebam, si tenues res meæ nec mihi pudori, nec cuiquam oneri forent. iussus ab imperatore, vxorem duxi. En stirps*

C *toti exercitui, Prætorius legioni vni præsidebat. At ecce Gallus, quia multa legiones, & plures sanè quàm quotannis Prætores (nam ad XXV. aut VI. illo euo erant:) Gallus, inquam, sic blanditum legatis iuit, & ut putabat, Casari. Voluit illos, qui ab eo præpositi ante Præturam, iam tum Prætores designatos eoisso facto esse, & sequenti anno inire. Quid amplius? duodecim candidatos in singulos annos à Principe nominari. Sed cuius rei candidatos? Legationis, an Præture? Si istud, tum augeatur valde Prætorum numerus, aut certè Prætoriorum: quod tamen Gallus callidè suavit nouo reperto, quia Casar iurauerat (I. Annal.) se numerum duodenarium in Prætoribus non excessurum. At nunc potest excedere, sed alio titulo & mantello. An placet legationis candidatos accipi? & ut Casar quotannis omnes illos nominet, solusq; comitia hæc peragat. neque id sperno: sed spreuit valde Tiberius, qui totum hoc caput eius sententiæ nec refutatione, imò nec repetitione dignum censuit: & in oratione reijcit prius caput tantum, de magistratibus in quinque annos.*

D *100. ARCANA IMPERII.] Quare? Quia validi nimis illi electi fuissent, & potuissent tractu in Principem coire. Item, odia seiebantur in ipsum, & fortasse conspiratio, à repulsis. Et sanè ea mens Taciti. quod verba illa mox ostendunt: favorabili oratione vim imperij tenuit: quæ resoluta igitur, & velut eneruata fuisset, illã sententiã. Nam addo etiam, inter arcana imperij esse, ut Princeps gratiæ & beneficij sit potens: vix aut non esset, in tam longum tempus honoribus semel datis.*

101. QVASI AVGERETVR.] In Medico, auretur, legitur voce admutilatã. Illa vera lectio. Augebatur enim potestas, cum in eius manum comitia tot annorum, nouã ratione, darentur.

102. SPATIA EXERCENDÆ.] Tot mensibus aut diebus petant, & in candidã sunt: tot deinde adepti, gerant. Neq; enim sollenniter petere toto anno licebat.

Atque hoc est spatium exercendæ candidatorum industriæ, olim legibus finitum.

103. PRECES M. HORTALI.] Ortalus scribitur in Suetonio: Plerosque modestiã & pudore deterruit, in quibus Ortalum Q. Hortensij oratoris nepotem, qui permodicã re familiari, auctore Augusto, quatuor liberos tulerat. Ortalus igitur Hortensie gentis cognomen. Cicero ad Atticum, l. IV. Ortalus in eã causã fuit, cuiusmodi solet. Infanda quedam de hoc ipso, nisi fallor, Hortensio Valerius Maximus narrat. l. III. Iam Q. quidem Hortensij, qui in maximo & ingenuorum ciuium & amplissimorum prouentu, summum auctoritatis atque eloquentiæ gradum obtinuit, Nepos Hortensius Corbio omnibus scortis abiectiorem & obscãniorem vitam exegit: ad vltimumq; lingua eius tam libidini cunctorum inter lupanaria prostitit, quàm aui pro salute ciuium in foro excubuerat. sed vocat Corbionem. Anne igitur scrib. Hortalus Corbio? an corrupta ea vox, substituendumque, Ortalus? alterum certè horum. Principio etiam Valeriane narrationis emendo, in maximo & ingeniorum, & ciuium amplissimorum prouentu. Facio iudicem nostrum Pighium, cui scriptor hic non medicinam debet, sed vitam. Sed hic Ortalus Hortensij nepos, numquid ex filio? Apparet. nam & Valerius disertè Hortensium eum appellat. Attamen filius magni illius Oratoris, bello ciuili Brutiano periit, præmature. Velleius: Eadem Lucillum Hortensiumq; eminentissimorum virorum filios fortuna abstulit. Sed debuit scilicet iam tunc prolem senisse, & reliquisse in vrbe. Catulli Elegia quæ ad Oriatium est: censeo eam esse ad huius auum.

104. DECIES HS.] Is est ipse census Senatorius, qui sub Augusto fuit. nam auxit eum & produxit. Sunt ista viginti quinque millia Philippicùm.

stirps & progenies ¹⁰⁵ tot consulum, tot dictatorum. nec ad inuidiam ista, sed conciliande miseri- **A**
 cordia refero. adsequentur florente te Caesar quos dederis honores, interim Q. Hortensij pronepo-
 tes, diui Augusti alumnos, ab inopia defende. ¹⁰⁶ Inclinatione senatus incitamentum Tiberio
 fuit, quò promptius aduersaretur, his fermè verbis vsus. Si quantum pauperum est, venire
 huc, & liberis suis petere pecunias cœperint: singuli numquam exsatiabuntur, Resp. deficiet.
 nec sanè ideò à maioribus concessum est egredi aliquando relationem, & quod in commune condu-
 cat loco sententiæ proferre, ut priuata negotia, res familiares nostras hîc augeamus: cum inuidiâ
 senatus & principum, siue indulerint legationem, siue abnuerint. Non enim preces sunt
 istuc, sed efflagitatio intempestiua quidem & improvisa: cum alijs de rebus conuenerint patres,
 consurgere, & numero atque atate liberum suorum, urgere modestiam senatus, ¹⁰⁷ eandem vim
 in me transmittere, ac velut perfringere ararium: quod si ambitione exhausserimus, per scelera
 supplendum erit. Dedit tibi Hortale diuus Augustus pecuniam, sed non compellatus, nec eâ lege
 ut semper daretur. languescet alioqui industria, intendetur secordia, si nullus ex se metus, aut
 spes, & securi omnes aliena subsidia exspectabunt, sibi ignaui, nobis graues. Hæc atque talia, **B**
 quamquam cum ad sensu audita ab his, quibus omnia principum honesta atque inho-
 nesta laudare mos est, plures per silentium aut occultum murmur excepere. sensit que
 Tiberius, & cum paullum reticuisset, Hortalo se respondisse ait, ceterum si patribus vi-
 deretur, daturum liberis eius * ducena tertertia singulis, qui sexus virilis essent. Egere
 alij grates: siluit Hortalus, pauore, an auitæ nobilitatis etiam inter angustias fortunæ
 retinens. neque miseratus est posthac Tiberius, quamuis domus Hortensij pudendam
 ad inopiam dilaberetur. Eodem anno, mancipij vnus audacia, ni maturè subuentum
 foret, discordijs armisque ciuilibus Remp. perculisset. Postumi Agrippæ seruus, no-
 mine Clemens, comperto sine Augusti, pergere in insulam Planasiam, & fraude aut
 vi raptum Agrippam terre ad exercitus Germanicos, non seruili animo concepit. Ausa
 eius impediuit tarditas onerariæ nauis. atque interim patratâ cæde, ad maiora & magis
 præcipitia conuersus, ¹⁰⁸ furatus cineres, ¹⁰⁹ vectusque Coram Etruriæ promonto-
 rium, ignotis locis sese abdit, donec crinem barbamque promitteret. nam atate &
 formâ haut dissimili in dominum erat. Tum per idoneos & secreti eius socios, crebescit **C**
 viuere Agrippam, occultis primùm sermonibus, ut vetita solent; mox vago rumore
 apud imperitissimi cuiusque promptas aures, aut rursus apud turbidos, eo que noua
 cupientes. Atque ipse adire municipia obscuro diei, neque propalàm aspici, neque diu-
 tius iisdem locis. sed quia veritas visu & morâ, falsa festinatione & incertis vale-
 scunt, ¹¹⁰ relinquebat famam, aut præueniebat. Vulgabatur interim per Italiam, serua-
 tum

Cap. 28.
 Clausa Ti-
 berio aures,
 & vulga.

Duriter imò
 negat.

* quinque
 millia Phi-
 lippicium.
 Ita illustris
 Hortensiana
 domus col. a-
 pta.

Cap. 39.
 Clementis
 serui non ser-
 uile facinus.

Lapsus pri-
 ma ipe, ad
 alteram ac-
 cingitur.

Agrippam
 se facit.

Cap. 40.

105. TOT CONSULVM.] Vaniloqua hominis ora-
 tio & falsa. ubi enim isti tot Consules, tot Dictato-
 res? Certè ego in Hortensia gente vnum Dictatorem
 reperiò, & Consulem vnum. Dictatorem anno vrbs
 CDLXVII. secessione plebis. Consulem, Q. Horten-
 sium, huius auum. Sed intellegit fortasse maiores suos
 etiam ex gente maternâ.

106 INCLINATIO SENATVS.] Quare illa impe-
 diuit, aut arcuit? debuisset incitare. nam videri vole-
 bat omnia per Senatum agere. Sed hîc aliud. ista in-
 clinatio popularitatem quamdam referebat, & sene-
 rum Principem, quasi ad famam & gratiam compo-
 nebat: spretum Tiberio. Fortasse etiam, quia sponte
 volebat dare, & solus gratiam habere, non ab alijs
 inuitatus aut impulsus.

107. EAMDEM VIM.] Prisca scriptura, in me
 transmerci. ex quo Beatus, transfumere. Legebam,
 eadem, inuidiam in me transmittere. vel etiam,
 tandem vim. Primò, inquit, urget modestiam Se-
 natus, denique velut vim mihi adhibent, & ara-
 rium perfringunt. Vim dico, quia velut pro sen-
 tentiâ dicunt, & Senatus assensum capiunt, aut ca-

ptant: cui parere me sit necessum.

108. FVRATVS CINERES.] Quare hoc? an ne
 constaret eo argumento mortuum Postumum, quem
 viuum ille, & se esse, credi volebat? An caritate in
 dominum fecit, & alibi sepulturus?

109. VECTVSQUE CORAM.] Apud Dionem le-
 ges, in Galliam profectum eum. Sed Cora nomen ego
 apud Geographos in hoc tractu non reperiò: reperiò
 Cosa. quod Etruriæ opidum fuit in sublimi colle ad
 mare, cum subiecto sinu. Strabo libro V. Μετὰ δὲ Πο-
 τλώνιον Κόσα πόλις, μικρὸν ὑπὲρ τὴν Θαλάττης, ἐστὶ
 δὲ ἐνὸ ληπὸν βένδς ὑψηλός. Vicinum id portui Her-
 culis Rutilius in Itinerario locat: Et desolata mœ-
 nia fœda Cosæ. Seruius de eodem: Cosæ ciuitas
 Thuscæ, quæ numero singulari etiam secundum
 Sallustium dicitur. Nominat & Plinius lib. II. Itaque
 qui me audiet, Cosam hîc restituet.

110. RELINQVEBAT FAMAM.] Statim abeundo
 scilicet, priusquam benè innotesceret: præuenie-
 bat autem, ex inopinato & celeriter se sistendo.
 Ita parum gnaros relinquebat, parum prouidis se si-
 stebat.

111. SER-

A tum munere deum Agrippam, credebatur Romae. iamque Hostiam inuictum multitud ingens, iam in vrbe clandestini coetus celebrabant: cum Tiberium anceps cura distrahere, vine militum¹¹¹ seruum suum coerceret, an inanem credulitatem tempore ipso vanescere sineret. modò nihil spernendum, modò non omnia metuenda, ambiguus pudoris ac metus reputabat. Postremò dat negotium Sallustio Crispo. ille è clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) dilegit, atque hortatur, simulatâ conscientia adeant, offerant pecuniam, fidem atque pericula polliceantur. Exsequuntur vt iussum erat. dein speculati noctem incustoditam, acceptâ idoneâ manu, vinctum clauso ore in palatium traxere. Percontanti Tiberio, *Quomodo Agrippa factus esset?* respondisse fertur, *Quomodo tu Caesar.* Vt ederet socios, subigi non potuit. nec Tiberius poenam eius palam ausus, in secreta palatij parte interfici iussit, corpusque clam auferri. & quamquam multie domo Principis, equitesque ac senatores, sustentasse opibus, iuuisse consilijs dicerentur, haut quaesitum. Fine anni, arcus propter ædem Saturni, ob recepta signa cum

B Varo amissa, ductu Germanici, auspicijs Tiberij; & ædes Fortis Fortunæ Tiberim iuxta in hortis, quos Cæsar dictator populo Rom. legauerat; ¹¹² factarium genti Iuliæ, effigiesque Diuo Augusto apud Bouillas dicantur. C. Cælio, L. Pomponio Coss. Germanicus Cæsar A. D. VII. Kalendas Iunias ¹¹³ triumphauit de Chersiscis Catisque & Angriuarijs, quæque alia nationes vsque ad Albim colunt. vecta spolia, captiui, simulacra montium, fluminum, præliorum: bellumque, quia conficere prohibitus erat, profecto accipiebatur. augebat intuentium visus eximia ipsius species, ¹¹⁴ currusque quinque liberis onustus: sed suberat occulta formido reputantibus, haut prosperum in Druso patre eius fauorem vulgi, auunculum eiusdem Marcellum flagrantibus plebis studijs intra iuuentam ereptum, breues & infaustos populi Romani amores. Ceterum Tiberius nomine Germanici, * trecenos plebi sestertios viritim dedit, seque collegam consulatui eius destinauit. Nec ideò sinceræ caritatis fidem adsecutus, amoliri iuuenem specie honoris statuit, struxitque causas, aut fortè oblatas arripuit. Rex Archelaus ¹¹⁵ quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur, inuisus Tiberio, quòd cum

C Rhodi agentem nullo officio coluisset. nec id Archelaus per superbiam omiserat, sed ab intimis Augusti monitus; quia florente G. Cæsare, missoque ad res Orientis, intuta Tiberij amicitia credebatur. Vt versâ Cæsatum sobole imperium adeptus est, elicit Archelaum matris litteris, quæ non dissimulatis filij offensionibus clementiam offerebat, si ad precandum veniret. ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur vim metuens, in vibem properat: exceptusque immiti à Principe, & mox accusatus in senatu, non ob crimina quæ fingebantur, sed angore, simul fessus senio, & quia regibus æquâ nedum infima insolita sunt, finem vitæ sponte an fato impleuit. Regnum ¹¹⁶ in prouinciam re-

Stulti & auidi multum credunt.

Tiberius calidè & tranquille orientem tumultibus disticit.

Falsum Agrippam capit. Cuius in os Cæsaris pulchra & libera vox.

Cap. 41. Arcus triumphalis Germanico.

A. V. C. DCCCLXX.

Ipsè speciosissimè triumphat.

Cap. 42.

* septem Philipp. & semis. Procul mox remouetur, per speciem honoris Archelaus Cappadocia rex inuisus principi.

Per dolum arcessitur. Accusatur & moritur.

Regnum eius prouincia factum.

111. SERVVM SVVM COERCERET.] *Rectum est. Etsi enim Clemens hic seruus Agrippæ olim: tamen nunc Tiberij. ad quem scilicet vniuersa Agrippæ hereditas venerat.*

D 112. SACRARIVM GENTI IVLIAE.] *Addito etiam ludicro Circensi. quod docent Cornelij verba, lib. xv. Ludicrum Circense, vt Iuliæ genti apud Bouillas, ita Claudiæ Domitiæque apud Antium ederetur. At de Sacrario, exemplum imitatus in gente Flauia Domitianus. Statius v. Siluar.*

— æternæ modò qui sacra genti Condidit, inque alio posuit sua sidera cælo.

113. TRIVMPHAVIT DE CHERVSCIS.] *Plures gentes in hoc triumpho Strabo nominat, sed verbis corruptis: de quibus videro in Germaniâ Taciti.*

114. CVRRVS QVINQVE LIBERIS.] *Ex triumphantium ritu, qui pueros minores in curru, grandiores interdum equis triumphabilibus imponebant. Cicero pro Murenâ, Plutarchus, Suetonius, alij.*

115. QVINQVAGESIMVM ANNVVM.] *Iusta pu-*

ratio. Cepit enim regnum ab Antonio, anno vrbs DCCXVIII. Consule Dionem lib. XLIX.

116. IN PROVINCIAM REDACTVM EST.] *Non nunc quidem, sed paullo post à Germanico misso ad res Orientis. Infra: At Cappadoces in formam prouinciæ redacti, Q. Veranium legatum accepere. Strabo libro XII. Τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν ἐκ τῶν πρώτων διατάξιν. Τελουθήσαντος γὰρ τῆ βίον Ἀρχελάου τῆ βασιλεύσαντος ἐγνώ Καίσαρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἰς Ῥωμαίων αὐτήν. Regnum autem Cappadocia à Tiberio primum in prouinciam redactum, consensu traditum est. Appianum quis hic audiet, qui refert ad Augustum? Verba eius in Mithridatico: Ἀριστάρχου μὲν ἐν τῆ βασιλείᾳ ὄλην τὰ παῖδι ἐνεχείρισε, καὶ πολλὰ μεταβολὰ μετὰ Καίσαρος ἐγένοντο τῆ Σεβάσε. Εἶ δ' ἔ, καθάπερ τὰ λοιπὰ, καὶ ἡδε ἡ βασιλεία περιήλθεν ἐς Σεπτημίαν: Ariobarzanes regnum filio tradidit: varièque mutationes interuenerunt ad Cæsarem vsque Augustum. Is, vt pleraque alia, etiam hoc regnum (Cappadocia)*

miseri-
pronepo-
Tiberio
venire
deficiet.
condu-
inuidia
eces sunt
patres,
em cum
scelera
ca lege
tus, aut
alia,
in ho-
nfitque
ibus vi-
Egère
Fortunæ
endam
mentum
s, no-
de aut
Ausa
magis
monto-
etate &
ebescit
umore
noua
ue diu-
s vale-
serua-
tum
an ne
quem
ritate in
ionem le-
omen ego
reperio
colle ad
di No-
tis, is
ui Her-
x mæ-
ciuitas
undum
Itaque
abeundo
uenie-
sistendo.
is se si-
I. SER-

Coniussa
alia, in
Oriente.

Cap. 43.

Quibus fir-
mandis Ger-
manicus eli-
gitur.

Cum amplâ
potestate.

Sed Tiberius
coerces, &
amulum ei
adiungit, fe-
roci ingenio,
Pisonem.

Cum occultis
mandatis.

Germanicus
gratiosus su-
pra Dru-
sum.

dactum est, fructibusque eius leuari posse¹¹⁷ centesimæ vectigal professus Cæsar, du-
centesimam in posterum statuit. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philo-
patore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes, plerisque Romanum, alijs re-
gium imperium cupientibus: & prouinciæ Syria atque Iudæa, fessæ oneribus, diminu-
tionem tributi orabant. Igitur hæc, & de Armeniâ quæ supra memorauimus, apud patres
differuit, nec posse¹¹⁸ motum Orientem nisi Germanici sapientiâ componi. Nam suam
æratem vergere, Drusi nondum satis adoleuisse. Tunc decreto patrum, permissæ Ger-
manico prouinciæ, quæ mari diuiduntur,¹¹⁹ maiusque imperium quoquo adisset,
quàm his qui sorte aut missu Principis obtinerent. Sed Tiberius demouerat Syriâ
¹²⁰ Creticum Silanum, per adfinitatem connexum Germanico, quia Silani filia Nero-
ni vetustissimo liberorum eius pacta erat: præfeceratque Gn. Pilonem ingenio vio-
lentum, & obsequij ignarum, insitâ ferociâ à patre Pifone, qui¹²¹ ciuili bello resur-
gentes in Africâ partes acerrimo ministerio aduersus Cæsarem iuuuit. mox Brutum &
Cassium secutus, concesso reditu, petitione honorum abstinuit, donec vltro ambiretur
delatum ab Augusto¹²² consulatum accipere. Sed præter paternos spiritus vxoris quo-
que¹²³ Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur. vix Tiberio concedere,¹²⁴ libe-
ros eius vt multum infra despectare: nec dubium habebat, se dilectum, qui Syriæ im-
poneretur, ad spes Germanici coërcendas. credidère quidam data & à Tiberio occulta
mandata, & Plancinam haut dubiè Augusta monuit, muliebri æmulatione Agrippi-
nam¹²⁵ insectandi. diuisa namque & discors aula erat, tacitis in Drusum aut Ger-
manicum studijs. Tiberius, vt proprium & sui sanguinis Drusum fouebat: Germani-
co, alienato patrum, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis
anteibat,¹²⁶ auum M. Antonium, auunculum Augustum ferens. contra Druso pro-
ratius eques Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudiorum imagines videbatur: &
CON-

(Cappadociam) in Prouinciam redegit. Viâ excidi-
sti, o bone & fide aliâ scriptor.

117. CENTESIMÆ VECTIGAL.] Onus hoc impo-
situm vrbi & Italia, post bella ciuilia, ab Augusto:
anno, nisi erro, DCCLIX. quo tempore ærarium mili-
tare institutum, vt tradit Dio l. LV. Colligo ex verbis
Taciti. quæ l. i. Centesimam rerum venalium post
bella ciuilia institutam deprecante populo, edixit
Tiberius militare ærarium eo subsidio niti. Non
aliud autem hoc vectigal, quàm centesimus rerum in
auctione venalium nummus. Auctor sic interpre-
tandi Suetonius, qui ducentesimam auctio-
num Italia remittit. vbi bene Turnebus emendat,
Centesimam. Bene, inquam, maximus ille Criticus
qui nostri. Nec inuat Suetonij receptam lectionem
hic locus Taciti: quia ille idem Tiberius, quasi pœni-
tentiâ beneficij, centesimam iterum instituit, ducente-
simâ inductâ. Clarè Dio lib. LVII. Καὶ μετὰ τοῦτο (id
est, post Seiani mortem) τέλος διακοσίων ἔχον,
ἐκατοσίων ἡγάρ. Non narrat id Tacitus. fateor, quia
ea omnis historia extincta. At Dio idem, vbi de Cali-
gulâ, sibi constans, centesimam ab eo sublatam ait,
non ducentesimam. Vide eius verba, LIX.

118. MOTVM ORIENTEM.] Rectè, quasi dicat,
turbatum commotumque Orientem. aliâ, non peccabis
si legas, motum Orientis.

119. MAIVSQVE IMPERIVM.] Id eximium ius
tributum etiam olim Pompeio Magno, bello in piratas.
Quod ait, sorte aut missu: diuidit Proconsules, à Pro-
pretoribus Legatisque, vt verè notauimus l. i. supra.

120. CRETICVM SILANVM.] Ex Iuniâ familiâ
hic Silanus, sed adoptione in Cæciliam transferat. Ita-

que nomina illi, Q. Cæcilius Metellus Creticus Sila-
nus. Ex Dione, Cæsiodoro, alijsque, qui scripserunt
Fastos. Consul fuit anno vrbis DCCLX. cum Neruâ
Siliano.

121. CIVILI BELLO.] Ita est, & nominat semel
iterumque, inter duces aduersarios Hirtius tersissimo
belli Africi Commentariolo: M. Petreius, & Cn. Pi-
so cum equitibus Numidis mille centum electis,
peditatuque eius generis satis grandi occurrunt.
Item antè: Adrumeti Cn. Pifone cum Mauris circiter
III. millibus apparuit.

122. CONSVLATVM ACCIPERE.] Consul fuit Cn.
Calpurnius Piso, cum ipso Augusto, anno DCCXXXI.
De ministerio eius in bello Africo, vide, si lubet, Hir-
tium initio libri.

123. PLANCINÆ NOBILITATE.] A Dione Mu-
natiâ Plancina dicitur: vt certum sit eam celebris il-
lius L. Manatij Planci filiam fuisse aut neptem. No-
minat hanc ipsam Roma lapis, in adibus Cæsars:

DIS. MANIBVS

L. MVNATI

PLANCINÆ L.

POLYCLITI.

id est Plancina liberti.

124. LIBEROS EIVS.] Germanicum intellege, &
Drusum.

125. INSECTANDI.] Non muto, etsi dictio non
trita. Sic libro XV. Vologesi penitus infixum erat
arma Romana vitandi.

126. AVVM M. ANTONIVM.] Tu qui in histo-
riâ tiro, hæc pete ex tabulâ stirpis Augustæ, quam in-
serui, sine librorum. Videbis autem auunculum, in-
tellegi proauunculum.

A coniunx Germanici Agrippina, fecunditate ac famâ Liuiam vxorem Drusi præcellebat. sed fratres egregiè concordēs, & proximorum certaminibus inconcussi. Nec multò post Drusus in Illyricum missus est, vt suesceret militiæ, studiaque exercitus pararet; simul iuuenem vrbano luxu lasciuientem meliùs in castris haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur, vtroque filio legiones obtinente. Sed Sueui prætendebantur, auxiliùm aduersus Cheruscōs orantes. Nam discessu Romanorum, ac ¹²⁷ vacui externo metu, gentis assuetudine, & tum æmulatione gloriæ, arma in se verterant. vis nationum, virtus ducum in æquo: sed Maroboduum regis nomen ¹²⁸ inuisum apud populares, Arminium pro libertate bellantem fauor habebat. Igitur non modò Cherusci socijque eorum, vetus Arminij miles, sumserunt bellum: sed è regno etiam Marobodui Sueuæ gentes, Semnones ac Longobardi, defecèrunt ad eum. quibus additis præpõllebat, ni Inguiomerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugisset: non aliam ob causam, quàm ¹²⁹ quia fratris filio iuueni, patruus senex parèrè dedignabatur. Diriguntur acies pari vtriusque spe, nec vt olim apud Germanos vagis incurfibus, aut disiectas per cateruas. quippe longà aduersus nos militiâ, infueuerant sequi signa, subsidijs firmari, dicta imperatorum accipere. At tunc Arminius equo conlustrans cuncta, vt quosque adiectus erat, *Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc & tela Romanis direpta, in manibus multorum ostentabat. contra fugacem Maroboduum appellans, præliorum expertem, Hercyniæ latebris defensum, ac mox per dona & legationes petiuisse fœdus, proditorem patriæ, satellitem Cæsaris, haut minùs infensus animis exturbandum quàm Varum Quinctilium interfecerint. meminissent modò tot præliorum, quorum euentu, & ad postremum eiectis Romanis, satis probatum, penes utros summa belli fuerit.* Neque Maroboduus iactantiâ sui, aut probris in hostem abstinebat. sed Inguiomerum tenens, *Illo in corpore decus omne Cheruscorum, illius consilijs gesta, quæ prosperè ceciderint, testabatur. recorde[m] Arminium, & rerum nescium, alienam gloriam se trahere: quoniam tres vacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidiâ deceperit: magnâ cum clade Germaniæ, & ignominia suâ; cum coniunx, cum filius eius, seruitium adhuc tolerent. At se duodecim legionibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam seruauisse. mox conditionibus æquis discessum. neque pœnitere quòd ipsorum in manu sit, integrum aduersus Romanos bellum, an pacem incruentam malint.* His vocibus instinctos exercitus, propriè quoque causæ stimulabant. cum à Cheruscis Longobardisque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contra, augendæ dominationi certaretur. Non aliàs maiore mole concursum, neque ambiguo magis euentu, fufis vtriusque dextris cornibus. Sperabaturque rursus pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id **signum**

Cap. 44.
Drusus Illyricum mittitur.

Germani inter se discordes.

Pars pro Maroboduo. Pars pro Arminio.
Cap. 45.

Parantur ad pugnam.

Arminij ad suos verba.

Cap. 46.
Maroboduus ad suos.

Acriter concurrunt.

Sed pro victo Maroboduus fuit.

127. VACVI EXTERNO METV.] *Simile illi Salustiano: Postquam remoto metu Punico similitates exercere vacuum fuit.*

128. INVISVM APVD POPVLARES.] *Iure. Nam hic Maroboduus adolescens, Romæ benignè ab Augusto habitus, reuersus ad suos, artes & seruitutem intulit externas. de quo incunda & necessaria scitu Strabo l. VII. Εν ταύτη δὲ ἐστὶ καὶ ἡ Ἐρμύνης δρυμὸς, καὶ τὰ τῆς Σαήνων ἔθνη. Τὰ μὲν οἰκῶντα ἐν τῷ δρυμὶ καὶ θάπη τὰ τῆς Κολδάλων. Ἐν οἷς ἐστὶ καὶ τὸ Βριασμον, τὸ τῆς Μαροβόδου βασιλείου, εἰς ὃν ἐκείνος τόπον, ἄλλας τε μετανέσπεισεν ἀλλοτρίους, καὶ δὲ τὰς ὁμοειθεῖς ἑαυτῶ Μαρομανίας. Ἐπέστη γὰρ τοῖς πράγμασιν ἕτος ἐξ ἰδιώτης, μετὰ τὸ ἐν Ρώμῃ ἐπάνοδον. Νέος γὰρ ἦν ἐπιθάλασσε, καὶ εὐεργετήτο ὑπὸ τῆς Σεβαστῆς. Ἐπανελθὼν δὲ ἐδυνασάσθη, καὶ κατεκτήσατο, πρὸς οἷς εἶπον, Λαίης τὸ μέγα ἔθνος, καὶ Σάμου, καὶ Βούτονας, καὶ Μουγιλιώνας, καὶ Ζιβινούσας καὶ τῆς Σουήνων αὐτῆς μέγα ἔθνος Σέμνωνας.* In hac Germaniæ parte est etiam Hercynius saltus, & gentes Sueuorum: quarum alix ipsam incolunt siluam, vt Colduli (*suspecta lectio, nec eam gentem nominatam alibi reperio*) in quibus est &

Bouiasmum (forte, Boyhaimum vera scriptura quasi Boiorum domus) Marobodui regia. in quem locum cum alios complures transtulit, tum populares suos Marcomannos. Occupauit enim dominationem priuatus, post reditum suum Româ: vbi iuuenis vixerat, & beneficijs ab Augusto affectus fuerat. Reuersus autem regnauit, & subiecit sibi, præter dictos, Luios (omnino scribo Λυγίους, sine Lygios, quæ præcipua Sueuorum gens Tacito) Magnam nationem Zumos, Butones (lego, Guthones) Mugilones, Sibinos, & inter ipsos Sueuos magnum populum Semnonas. Ex his clara illa Taciti, quæ sequuntur. Maroboduum Hercyniæ latebris defensum; Cæsaris satellitem: magisq; è Velleio, quem omnino vide.

129. QVIA FRATRIS FILIO-IVVENI.] *Iuuenili prorsus etate res magnas gessit, decus illud Germaniæ. Varum fudit anno vigesimo sexto etatis. Maroboduum nunc, anno xxxv. facile collectu ex Tacito, qui eum triginta septem annos vitæ, duodecim imperij explese scribit. Obijt autem anno DCCLXXII. biennio post hanc pugnam.*

A debatur; & Patulei diuitis equitis Romani hereditatem (quamquam ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Seruilio, quem prioribus neque suspectis tabulis scriptum compererat nobilitatem vtriusque pecuniâ iuuandam præfatus. Neque hereditatem cuiusquam adiit, nisi cum amicitiam meruisset: ignotos & alios infensos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum ut honestam innocentium paupertatem leuauit; ita prodigos & ob flagitia egentes, Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, ¹³⁷ Q. Vitellium, mouit senatu, aut sponte cedere passus est.

In alios, serueritas.

Iisdem temporibus deum ædes vetustate aut igni abolitas, ceptasque ab Augusto, dedicauit: Libero Liberæque & Cereri, iuxta Circum maximum, ¹³⁸ quas A. Postumius Dictator vouerat: eodemque in loco ædem Floræ, ab Lucio & Marco Publicijs ædibus constitutam: & Iano templum, quod apud forum olitorium ¹³⁹ C. Duillius struxerat, qui primus rem Romanam prosperè mari gessit, triumphumque naualem de Pœnis meruit. ¹⁴⁰ Spei ædes à Germanico sacratur: hanc Atilius vouerat eodem bello. Adolesce-

Cap. 49. In deos, pietas.

B bat interea lex maiestatis. Et Apuleiam Variliam ¹⁴¹ sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus diuum Augustum ac Tiberium, & matrem eius inluserat, ¹⁴² Cæsarique connexa, adulterio teneretur, maiestatis delator arcessibat. De adulterio satis caueri lege Iuliâ visum. Maiestatis crimen distingui Cæsar postulauit, damnarique si qua de Augusto inreligiosè dixisset: in se iacta, nolle ad cognitionem vocari. Interrogatus à consule quid de his censeret, quæ de matre eius locuta secus argueretur, reticuit: dein proximo senatus die, illius quoque nomine orauit, ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent. liberauitque Apuleiam lege maiestatis: adulterij ¹⁴³ grauiorem poenam deprecatus, ut exemplo maiorum ¹⁴⁴ propinquis suis ultra ducentissimum lapidem remoueretur

Cap. 50. Varilia maiestatis postulatur.

137. Q. VITELLIVM.] Suetonius in Vitellio c. II. satis obscure: Quintus caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos Senatores remouerique placuisset.

C 138. QVAS A. POSTVMIVS DICTATOR.] Emen- do, quam. His enim tribus unum templum. A solo Dionysio copiosa lux huic loco, lib. VI. de A. Postumio: Α' πὸ δὲ τῆς λαφύρων ἐξελομένης τῆς δεκάτης, ἀγῶ- νας τε καὶ θυσίας τοῖς θεοῖς ἐποίησε καὶ ναὶ κατασκευὰς ἐξεμίθωσε Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ, καὶ Κόρη, κατ' εὐ- χήν. Vouit igitur A. Postumius, sed dedicauit C. Cassius Consul. Idem Dionysius, sine eiusce libri: Κάσιος δὲ ὁ ἑτερος τῆς ὑπάτων, ὁ καταλειφθεὶς ἐν τῇ Ρώμῃ, τὸν τε νεῶν τῆς Δήμητρος καὶ Διονύσου καὶ Κόρης ἐν τῷ μεταξύ χρόνῳ καθιέρωσε, ὅσῃ ἐπὶ τοῖς τῶν μεγίστων ἰσχυρίων τέρμασιν, ὑπὲρ αὐτὰς ἰδρυμέ- νος τὰς ἀφῆσεις, ἐξ αὐτῶν μὲν αὐτὸν Αὐλοῦ Ποσειδῆος τῆς διατάξεως, &c. Cassius alter Consul relictus Romæ templum interim Cereris, Liberi, Liberæque dedicauit. quod est in extremo Circo ma- ximo super ipsos carceres situm, votum olim ab A. Postumio dictatore, &c. Est autem Liber, Bac- chus: Libera, soror eius Proserpina, nati ex Cerere vterque. Ideo ordo decentior in Dionysio, qui matrem religiose ubique præponit, quam in nostro qui post- habuit. Libera autem aliàs Cora. Lapis Romæ, DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORÆ. SACRATÆ. APVD. ÆGYNAM. Estque eadem cum Proserpinâ. E Solino tolli velim glossema cap. XI. Quem propter est de- mersum foramen quo Ditem patrem ad raptus Proserpinæ liberè exeuntem fama est in lucem aufum. scribe, ad raptus Liberæ exeuntem, & fama est lucem aufum. Adde Liuij locum libro III. Familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque ve- num iret.

139. C. DVILLIVS.] Ædes Iani ad infimum Ar-

giletum, in foro Olitorio fuit: & structam volunt Liuius atque alij à Numâ. An aliud ab illo templum noster igitur intellegit? an restitutum, aut amplius structum, à Duillio fuit? Hoc putem.

140. SPEI ÆDES.] Cicero II. de Legibus: Rectè etiam à Calatino Spes consecrata est. Liuius li- bro XXIII. Ædem Spei, quæ in foro olitorio est, fulmine tactam.

141. SORORIS AVGVSTI NEPTEM.] Vtrius so- roris? Octauie maioris, an minoris? Sanè de minoris liberis aut coniugio, nihil legi: si maioris, oportet ali- quam Marcellarum (duæ fuerunt) nuptam in gentem Apuleiam, & liberos habuisse. Facit, quod Dio Cas- sius duobus locis (l. LXV. & LXVI.) Sext. Apuleium, qui consul fuit in Augusti morte, eum συζευῆν Αὐ- γούστου appellat, cognatum Augulti.

142. CÆSARIQUE CONNEXA.] Duplex crimen in hac inscriptione Maiestatis. Prius, conuitia in Principes: alterum, adulterium. Quomodo istud? quia, inquit, Cæsari connexa. Est enim interpretatio ab ipso Augusto petita, qui culpam inter viros ac fe- minas vulgatam (noster III. Annali) graui nomine læsarum religionum, ac violatæ Maiestatis, ap- pellabat. Ita nunc igitur delator maiestatis arcessit, quia cognata Cæsari.

143. GRAVIOREM POENAM.] De hoc loco, & poenâ legitimâ adulterij, dicendum mihi infra l. IV. si tibi cura est, vide.

144. PROPINQVIS SVIS.] Id est, à propinquis. Amat ita loqui noster, ut, ceterasque vrbes, quæ Macedonibus sitæ Græca vocabula retinent. Sueton. in August. c. I. Et ostendebatur ara Octauio consecrata. id est, ab Octauio: nec crede cum inter- pretibus, rudi illo & ignaro adulandi euo, Octauio ipsi sacratam aram. Quod ait, exemplo maiorum: satis notum est, ex lege Romuli uxorem ita fuisse in man-

Cap. 51.
De Prator.
substituendo
contentio.

ueretur suafit. Adultero Manlio Italiâ atque Africâ interdictum est. De prætoris in A
locum Vipsanij Galli, quem mors abstulerat, subrogando, certamen incesfit. Germanicus
atque Drusus (nam etiam tum Romæ erant) ¹⁴⁵ Haterium Agrippam propinquum
Germanici fouebant: contra plerique nitebantur, ¹⁴⁶ vt numerus liberorum in candi-
datis præpolleret, quod lex iubebat. Lætabatur Tiberius, cum inter filios eius & leges
senatus disceptaret, victa est sine dubio lex: sed neque statim, & paucis suffragijs: quo-

Cap. 52.
Bellum in
Africâ mo-
tum.
Cui dux
Tacfarinas:

modo, etiam cum valerent, leges vincebantur. Eodem anno cœptum in Africâ bellum,
duce hostium Tacfarinate. is natione Numida, in castris Romanis auxiliariis stipendia
meritus, mox defertor, vagos primùm, & latrocinijs suetos, ad prædam & raptus congregare;
dein more militiæ per vexilla & turmas componere; postremò non inconditæ
urbæ, sed ¹⁴⁷ Musulanorum dux haberi. valida ea gens, & solitudinibus Africæ pro-
pinqua, nullo etiam tum vrbium cultu, cepit arma, Maurosque accolos in bellum traxit.
dux & his Mazippa. diuisusque exercitus: vt Tacfarinas lectos viros, & Romanum in
modum armatos castris attineret, disciplinâ & imperijs suesceret: Mazippa leui cum B
copiâ, incendia & cædes, & terrorem circumferret. compulerantque ¹⁴⁸ Cinithios,
haut spernendam nationem, in eadem; cum Furius Camillus Proconsul Africæ, legio-
nem & quod sub signis sociorum, in vnum conductos ad hostem duxit. modicam ma-
num, si multitudinem Numidarum atque Maurorum spectares; sed nihil æquè caue-
batur, quàm ne bellum ¹⁴⁹ metu eluderent. spe victoriæ inducti sunt, vt vincerentur. Igi-
tur legio medio, leues cohortes duæque alæ in cornibus locantur. nec Tacfarinas pu-
gnam detrectauit. fusi Numidæ, multosque post annos Furio nomini partum decus
militiæ. ¹⁵⁰ nam post illum recipitorem vrbis, filiumque eius Camillum, penes alias
familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memorauimus, bellorum expers ha-
bebatur. eò pronior Tiberius res gestas apud Senatam celebravit: & decreuere patres
triumphalia insignia. quod Camillo ob modestiam vitæ impunè fuit. Sequens annus
Tiberium tertio, Germanicum iterum consules habuit. sed cum honorem Germanicus
iniit apud vrbem ¹⁵¹ Achaia Nicopolim, quo venerat per Illyricam oram, viso fratre
Druso C

Et alter,
Mazippa.

Camillus
proconsul se
opponit:

Et præcio
fundit.

Idèò trium-
phalia ei ue-
creta.

Cap. 53.
A. V. C.
DCCXXI.
Germanici
actiones, &
ster.

manu viri, vt de crimine eius omni, cum propinquis
cognosceret, statueretq. Dionysius auctor lib. II. & Ca-
to: Vir cum diuortium facit (ita inibi leg. est) mu-
lieri iudex proensorque est. imperium quod vi-
detur habet. Siquid peruersè terreque factum est
à muliere, multatur: si vinum bibit, si cum alieno
viro probri quid fecit, condemnatur. *Linius li-
bro xxxix.* Mulieres damnatas cognatis, aut in
quorum manu essent, tradebant, vt ipsi in priuato
animaduertent. si nemo erat idoneus supplicij
exactor, in publico animaduertebatur. *Suetonius
in Tiberio:* Matronas prostratæ pudicitia, quibus
accusator publicus deesset, vt propinqui, more
maiorum de communi sententiâ coercerent, au-
ctor fuit. *Tacitus lib. XIII.* Plautius, prisco institu-
to, propinquis coram, de capite fama que coniugis
cognouit, & insontem nuntiauit. *Adi & Vale-
rium lib. VI. cap. III.*

145. HATERIUM AGRIPPAM.] Est is, qui su-
prà Tribunus plebis fuit: Intercessit Haterius A-
grippa Tribunus plebei, increpitusque est Asinij
Galli oratione. De propinquitate, nihil mihi com-
peritum.

146. VT NUMERVS LIBERORVM.] Non ergo
prorsus libera comitia illa patrum, sed deuincta lege.
Legem quam intellegit, est Papiæ. que in magistratu, &
sorte prouinciarum, prætulit improlibus eos quibus
proles. Noster libro XV. Percrebuerat eâ tempestate
prauissimus mos, cum propinquis comitijs aut
sorte prouinciarum, plerique orbi fictis adoptio-

nibus adsciscerent filios: præturaque & prouin-
cias inter patres sortiti, statim emitterent manu
quos adoptauerant. *vbi clarè de Prætoris, vt hic.
Simile in Tribunatu. Plinius libro VII.** Calestrum
Tironem familiarissimè dilige. ille me in Tribu-
nato liberorum iure præcessit: ego illum in Præ-
tura sum consecutus, cum mihi Cæsar annum
remisisset.

147. MUSVLANORVM DVX.] *Ptolomæus vocat,
Μουσουλανος: Plinius, Musulanos.*

148. CINITHIOS.] *Plinio dicti videntur
Ethini.*

149. METV ELVDERENT.] *Optimè, id est, ne me-
tu Romanarum virium traherent bellum, nullâ copiâ
pugne. Asidet huic illud Claudiani, De laudibus
Stilic. lib. I.*

res mira relatu:
Ne timeare, times; & quem vindicta manebat,
Desperare vetas.

Rhenanus tamen, astu, maluit.

150. NAM POST ILLVM.] *Tamen ex eadem gen-
te duo adhuc triumpho notantur, alter P. Furij de Gal-
leis, anno DXXX. alter L. Furij Purpurconis de hisdem
Galleis, DLIII. Huius autem Camilli, de quo nunc,
filius credo fuit, qui imperium temporibus Claudij
frustrâ sibi vindicauit.*

151. ACHAIÆ NICOPOLIM.] *Bene latè Achaia
nomen sumit, non pro Græciâ solùm (quod alibi
annotamus) sed pro Epiro, vbi sanè hæc vrbs est, ab
Augusto structa ad Ambracium sinum: monumen-
tum*

* Aliter ta-
men hunc
locum ex-
plico, De
lege Papiæ.

dones improspere, violenter in suos fecissent; offensus urbi propria quoque ira; quia Theophilam quemdam Aereo iudicio falsi damnatum, precibus suis non concederent. Exin navigatione celeri per cycladas, & compendia maris, adsequitur Germanicum apud insulam Rhodum, haut nescium quibus insectationibus petitus foret: sed tantam mansuetudine agebat, ut cum orta tempestas raperet in abrupta, possetque interitus inimici ad casum referri, miserit triremes quarum subsidio discrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso, & vix diei moram perpeffus, linit Germanicum, praeveneritque. & postquam Syriam ac legiones attigit largitione, ambitu, infimos manipularium iuvando, cum veteres centuriones, seueros tribunos demoueret, locaque eorum clientibus suis, vel deterri- mo cuique attribueret, desidi- am in castris, licentiam in urbibus, vagum ac lasciuientem per agros militem sineret, eod usque corruptionis prouectus est, ut sermone vulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat, sed exercitio equitum, 157 decursibus cohortium interesse: in Agrippinam, in Germanicum contumelias iacere: quibusdam etiam bonorum militum ad mala obsequia promptis, quod haut inuito imperatore ea fieri, occultus rumor incedebat. Nota haec Germanico, sed 158 praevirti ad Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingenijs & situ terrarum, quo nostris prouincijs late praetenta, penitus ad Medos porrigitur, maximisque imperijs interiecti, & saepius discordes sunt, aduersus Romanos odio, & in Parthum inuidia. Regem illam tempestate non habebant, amoto Vonone: sed fauor nationis inclinabat in Zenonem, 159 Polemonis regis Pontici filium, quod is primam ab infantia instituta & cultum Armeniorum 160 amulatus, venatu, epulis, & quae alia barbari celebrant, proceres plebemque iuxta deuinxerat. Igitur Germanicus in vrbe Artaxata, adprobantibus nobiles, circumfusam multitudine, 161 insigne regium capiti eius imposuit. ceteri venerantes regem, Artaxiam consalutauere; quod illi vocabulum indiderant, 162 ex nomine urbis. At Cappadoces in formam prouinciae redacti, Q. Veranium 163 legatum accepere. & quaedam ex regijs tributis deminuta, quod mitius Romanum imperium speraretur. Comagenis Q. Seruatus praenitur, tum

Rhodium nauigat.

Periclit. n-temi Germanicus liberat

In Syriam praecurrit.

Ambitu & corruptione castra complet.

Peccat idem uxor eius.

Cap. 56. At Germanicus Armeniam ijs:

Cui Zenonem regem da.

Cappadoces & Comageni, praetores accipiunt.

culo, tamquam nullum tunc fuerit. Κολοφών πόλις Γωνική, καὶ πρὸ αὐτῆς ἄλσος τῆ Κλαεῖα Ἀπόλλωνος, ἐν ᾧ καὶ μαρτύριον ἔστι πρὸς θαλασσίν.

157. DECURSIBVS COHORTIVM INTERESSE.] Alia haec decursio ab illa funebri, de qua dixi. Nam haec exercitij fuit: solita usurpari ter quot mensibus ex institutione diui Augusti. Vegetio Campicursio dicitur: quem vide lib. i. cap. xxvii. & l. iii. cap. iv. Campestris decursio Suetonio, in Galba: Campestris decursionem scuto moderatus. in Nerone: Indictaque decursione Praetorianis, scutum sua manu praetulit. Et sane indecorum, feminam in his spectari, & velut moderari.

158. PRAEVERTI AD ARMENIOS.] Ita infra: Aut si quando ad interna praevirerent. Curtius vi. Tamen ad Satibarzanem opprimendum praevirti optimum ratus. Apuleius Apol. ii. Nunc tempus est ad epistolas Pudentillae praevirti. Plautus & Livius quoque, sed sine praepositione.

159. POLEMONIS REGIS PONTICI.] Melius, regis Ponti. Polemo autem Zenonis Rhetoris filius ad regnum peruenit concessu Antonij & Augusti. de quo vide Dionem in actis anni dccxxix. Vxorem habuit Pythodorim: quam mirè a Prudentia alijque virtutibus laudat Strabo; & quae nunc, mortuo marito, praerant rebus regni. Polemoni illi filius item Zeno, qui nunc Armeniae datus rex. Strabo lib. xii. τῶν δὲ τῆς Πυθοδώρου υἱὸν ὁ μὲν ἰδιώτης συνδιδάκει τῆς μητρὸς ἀρχῆν, ὁ δὲ νεώσι καθίσταται τῆς μεγάλης Ἀρμενίας βασιλεύς.

160. AMVLATVS.] Possit Sallustiano exemplo legi, amulus. At Pompeius a prima adolescentia, Alexandri regis facta dictaque amulus erat.

161. INSIGNE REGIVM.] Zenonem itaque regem Armeniae dedit Germanicus, sed sine ullo, ut vides, bello. addo, nec metu belli. Mirum igitur a Suetonio scribi, Cal. cap. i. Germanicus ad componendum Orientis statum expulsus, cum Armeniae regem deuicisset, Cappadociam in prouinciae formam redegisset, Antiochiae obiit. Quem, sodes, ille regem denicit? auctoritate tota res perfecta, non armis. Videbar appositè corrigere, deuicisset. sed nec id plene verum: quia Vonones a Silano dudum regno amotus, ante Germanici aduentum. Itaque corrigas potius, regem dedisset.

162. EX NOMINE VRBIS.] Mirum cum iam ante plures reges eo nomine fuerint: & vrbs ipsa potius nomen habuit ab aliquo regum, uti Tigranocerta.

163. LEGATVM ACCEPERE.] Hiems media est, tamen aestuo. Legatum, inquit, nonne id est, Praetorem sine Praetorem? Ita enim dicti, qui in Caesaris prouincias missi: & hos omnes legi reperio in Senatu. Si id est: quis Dionem nobis conciliet, super eadem rescribentem? Καὶ τὰς καὶ Καππαδοκία τῆς τε Ρωμαίων ἐγένετο, καὶ ἰσπεὶ ἐπέτερον: Secundum haec & Cappadocia Romani iuris facta, & Equiti regenda permissa. Si enim Equiti, quomodo Legato? Fateor in minores prouincias saepe equites missos, imò & Libertos; sed cum Procuratorum titulo, non Legatorum. Tamen a Dione & Tranquillus est, in Ver-

spas.

A primūm ad
ideo letum G
ipse, aut per fi
hiberna decum
ne minari cre
bus callidi, i
modis crimin
lem ira & diffi
que opertis
atque, ac disle
gem Nabatros
& ceteris offer
simul coronam
B tabatur tamen
ciam ac redu
mi, ut ripam E
proceres genti
citare Roman
ore ac modest
tus est. datum
tat ob plurim
bano Coss. G
164. AD 171
toti. Sicuti m
Propriet. Leg
tem: si Sueton
oia Sueton
intra 700. a
vitem manum
fuit nunc in p
te quid Sueton
vō a Sueton
tem nram trad
ticho, inquit, A
tum regnum
Vn ergo Calp
D Suetonij res
165. ET
& Calpurnij
partum vna
minantur i
alter, omnia
Tacitus infra
aut vna
& Calpurnij
nati vna
aut talis
166. OVI
167. C
Suetonij
tena non
lana vna

A primùm ¹⁶⁴ ad ius prætoris translatis. Cunctaque socialia prosperè composita, non ideò lætum Germanicum habebant, superbiam Pisonis, qui iussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, vtrumque neglexerat. Cyri demum apud hiberna decumæ legionis conuenère, firmato vultu Piso aduersus metum, Germanicus ne minari crederetur. & erat, vt retuli, clementior: sed amici accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgerere falsa, ipsumque & Plancinam, ¹⁶⁵ & filios varijs modis criminari. Postremò paucis familiarum adhibitis sermo cœptus à Cæsare, qualem ira & dissimulatio gignit. responsum à Pifone precibus contumacibus, discesserantque ¹⁶⁶ opertis odijs. postque ratur in tribunali Cæsaris Pifone; & si quando adsideret, atrox, ac dissentire manifestus. vox quoque eius audita est in conuiuio, cum apud Regem Nabatæorum ¹⁶⁷ coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leues Pifoni & ceteris offerrentur; ¹⁶⁸ *principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari.* abiecitque simul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venère. miserat amicitiam ac fœdus memoraturos, & cupere renouari dextras, daturumque honori Germanici, vt ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syriâ haberetur, ne proceres gentium, propinquis nuntijs ad discordias traheret. Ad ea Germanicus, de societate Romanorum Parthorumque, magnificè: de aduentu Regis & cultu sui, cum decore ac modestiâ respondit. Vonones Pompeiopolim Ciliciæ, maritimam urbem, amotus est. datum id non modò precibus Artabani, sed contumeliæ Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam deuinxerat. M. Silano, L. Norbano Coss. Germanicus Ægyptum proficiscitur, ¹⁶⁹ cognoscendæ antiquitatis: sed cura pro

Cap. 57.

Germanicus & Pifone conueniunt, queruli.

Discedunt irati.

Cap. 58. Legati ab Artabano:

Vonones Syriâ demouetur.

Cap. 59. A. V. C. DCCCLXXII. Germanicus ad Ægyptum, visum abiit.

spas. cap. VIII. Cappadociæ, propter assiduos Barbarorum incurfus, Legiones addidit, Consularemque rectorem imposuit pro Equite Romano.

C *Ego censeam primò quidem Legatum impositum: sed post id mutasse. Dionem autem oculos habuisse in eo quod obtineret, non quod obtinisset.*

164. AD IVS PRÆTORIS.] *Verius esset, Proprætoris: sed ista miscentur, & passim in Tacito Prætor, Proprætor, Legatus, munere eodem. Strabo ad hanc rem: Η Κομαγεννή μικρά τις ἔστιν. ἔχει δὲ ἐρυμνὴν πόλιν Σαμόσατα, ἐν ἣ τὸ βασιλεῖον ὑπῆρχε. νῦν δὲ ἑπαρχία γέγονε. id est: Comagene, modica regio. urbem munitam habet Samosata, in quâ regia fuit. nunc in prouinciam redacta est. Nec moueat te quòd Suetonius prouinciam eam factam primùm vult à Vespasiano, cap. VIII. quia Caligula regibus eam iterùm tradiderat, vt narrat Dio LIX. Antiocho, inquit, Antiochi filio Comagenem paternum regnum adiectis Ciliciæ maritimis dedit. Vti ergo Caligula Tiberij; sic Caligula decretum Vespasianus rescidit.*

D 165. ET FILIOS CRIMINARI.] *Hec de dissidio & calumnijs inter Pisonem & Germanicum, quibus partium vtriusque ibi erant. sed quomodo filios criminantur? sane vnus ibi M. Pifone filius: & Cneius alter, omne hoc tempus in vrbe egit, quod ipse Tacitus infra libro III. scripsit: nec paternæ fortunæ aut crimini potuit adiungi. Vide an non filium: nisi & Cneius Romæ aliquid in Germanicum; aut criminati vniuersè sunt filiorum superbiam, contumaciam, aut tale.*

166. OPERTIS ODIIS.] *Lego, apertis.*
167. CORONÆ AVREÆ.] *Coronæ conuiuiorum è floribus folijsque, vulgatæ: non è quæ ex auro. Quas tamen non solum in illo Orientis luxu, sed etiam Romæ usum aliquem habuisse discas ex Capitolino:*

qui in Ælio Vero scribit. Data etiam conuiujs aurea atque argentea pocula & gemmata: coronas quinetiam datas lemniscis aureis interpositis, & alieni temporis floribus. Item Vlpiano, De auro & argento legato: Cedent igitur gemmæ fialis vel lancibus inclusæ auro argenteo. sed & in coronis mensarum, gemmæ coronis cedent, & hæc mensis. At in Ægypto hunc morem Iustinus tangit libro XVIII. Missi, inquit, à Senatu in Ægyptum Legati, cum ingentia sibi à Ptolomæo rege missa munera spreuissent, interiectis diebus ad cœnam inuitatis aureæ coronæ missæ sunt, quas illi honoris causâ receptas, posterâ die statuis regis imposuerunt. Etiam Polybius l. xv. qui ostendit tamen Regibus tantum ex auro dari solere, alijs alias. Itaque narrat de Aristomene quodam, qui Agathocli, nisi non regi, per adulationem eius generis imposuit: Πρώτος μὲν γὰρ, inquit, ὡς ἑαυτὸν ἐπὶ δείπνῃ καλέσας τὸν Ἀγαθοκλέα, χρυσὴν στέφανον ἀνέδωκε μόνῳ τῷ πατρῶν. Ὁ τοῖς βασιλεῦσιν αὐτοῖς, ἕδος ἔστι μόνους συγχωρεῖσθαι: Primus hic enim Agathoclem ad se in cœnam inuitans, auream ei coronam dedit soli omnium conuiuiarum. quod solis regibus tribui mos est. Neque scio an huc faciat, quod Laërtius in Xenocrate scribit: χρυσὸν στέφανον τιμηθέντα ἐπὶ ἀθλῶ πολυποσίας: aureâ coronâ donatum, in præmium multæ potationis. Certè ad conuiuia etiam spectat.

168. PRINCIPIS ROMANI.] *Claret sententia. quasi dicat, luxum illum alienum Romanis moribus, dignum Parthorum. Æmilius tamen hic λεπτολογεῖ, & perdit multa verba.*

169. COGNOSCENDÆ ANTIQVITATIS.] *Auditus Principes? imitami. Hæc cognitio ad gloriam honestumque excitat: hæc parandi vias ostendit.*

ra prouinciæ prætendebatur. leuauitque ¹⁷⁰ apertis horreis pretia frugum : multa que in A
 vulgus grata vsurpauit, sine milite incedere, ¹⁷¹ pedibus intectis, & pari cum Græcis
 amictu, P. Scipionis æmulatione; quem eadem factitauisse apud Siciliam, quamuis fla-
 grante adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque eius lenibus ver-
 bis perstricto, acerrimè increpuit, ¹⁷² quòd contra instituta Augusti, non sponte Prin-
 cipis Alexandriam introisset. Nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi
 permissu, ingredi senatoribus aut ¹⁷³ equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægy-
 ptum: ne fame vrgeret Italiam, quisquis eam prouinciam, ¹⁷⁴ claustraque terræ ac maris,
 quamuis leui præsidio aduersum ingentes exercitus infedisset. Sed Germanicus, non-
 dum comperto profectioem eam incusari, Nilo subuehebatur, orsus opido à Canopo.
 Condidere id Spaitani, ob sepultum illuc rectorem nauis Canopum: quâ tempestate
 Menelaus Græciam repetens, diuersum ad mare terramque Libyam delatus. Inde pro-
 ximum annis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se & antiquissimum
 perhibent, eosque qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum eius adscitos: mox
 visit veterum Thebarum magna vestigia. & manebant ¹⁷⁵ structis molibus litteræ B
 Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: iussusque è senioribus sacerdotum pa-
 trium sermonem interpretari, referebat habitasse quondam septingenta milia ætate mi-
 litari: atque eo cum exercitu ¹⁷⁶ regem Rhamsen Libyâ, Æthiopiâ, Medis que & Persis,
 & Bactriano, ac Scythiâ potitum, quasque terras Suri Armenique & contigui Cappa-
 doces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. ¹⁷⁷ legebantur &
 indicta gentibus tributa, pondus argenti & auri, numerus armorum equorumque, &
 dona templis ebur, atque odores, quasque copias frumenti & omnium vtensilium qua-
 que natio penderet, haut minùs magnifica, quam nunc vi Parthorum, aut potentiâ Ro-
 manâ iubentur. Ceterùm Germanicus alijs quoque miraculis intendit animum. quo-
 rum præcipua fuere, ¹⁷⁸ Memnonis saxea effigies, vbi radijs solis iccta est, vocalem fo-
 num reddens: disiectasque inter & vix peruias arenas, instar montium eductæ Pyra-
 mides, certamine & opibus regum: lacusque effosâ humo, superfluentis Nili receptacu-
 la: atque alibi angustia, & profunda altitudo, nullis inquirentium spatijs penetrabilis. C
 Exin ventum Elephantinen ac Syenen, ¹⁷⁹ claustra olim Romani imperij; quod nunc
 Rubrum ad mare patescit. Dum ea æstas Germanico plures per prouincias transfigi-
 tur, haut leue decus Drusus quæsiuit, inliciens Germanos ad discordias, vtque fracto
 iam

Studium po-
pularitatis
in eo.

Tiberius
improbat.

Cap. 60.
Canopus.

Theba vete-
res.

Earum olim
opes supra
fidem.

Cap. 61.
Memnonis
statua.

Pyramides.

Cap. 62.
In Germa-
niâ discor-
dia, aflu
Drusi.

170. APERTIS HORREIS.] Publicis, opinor. vbi frumentum asseruabant in plebis Romana, & quod superesset, in alios vsus. At ille, in caritate fortè anno- na, indigenis indulgit.

171. PEDIBVS INTECTIS INCEDERE.] Interpretor, incessisse crepidatum palliatumque. Plura in EXCVRS.K.

172. QVOD CONTRA INSTITVTA.] Vide Suet. Tiberio, cap. LIII. & que dicam ad lib. I. Histor.

173. EQVITIBVS ROMANIS ILLVSTREBVS.] De hoc cognomine equitum infra.

174. CLAVSTRAQVE TERRÆ AC MARIS.] Intellegit Pelusium, Parætonium, & Alexandriam. In Propertio,

Claustraque Pelusij Romano subruta ferro.

175. STRUCTIS MOLIBVS.] Intellegit obeliscos. de quorum frequentia & notis consule omnino Ammianum, lib. XVII. atque in hac ipsâ re Nos etiam in Ægyptijs ADMIRANDIS.

176. REGEM RHAMSEN.] De hac tantâ potentiâ Ægyptiorum nihil legi. nec facile credam. Nam quod Suidas ait, Thulin quemdam Ægyptium regem, vsque ad Oceanum imperium tenuisse, à quo dicta sit Thule: quid tam infandum somniauit vllus egrotus? Nescio an hic sit Rhamses, quo regnante Ilium ca-

ptum esse vult Plinius libro XXXVI. cap. VIII. vbi ta- men leges, Ramises, corruptè.

177. LEGEBANTVR ET INDICTA.] De his prio- ribusque, vide Strabonem in descriptione Thebarum lib. XVII. qui cum Cornelio Gallo illuc profectus plera- que refert oculatâ fide: egregius mehercules, & non ad vulgi gustum scriptor.

178. MEMNONIS SAXEA EFFIGIES.] visitur, vt Plinius vult, in Serapis templo formâ colossi: quem, ait, cottidiano solis ortu contactum radijs crepare dicunt. Iuuenal.

Dimidio magicè resonant vbi Memnone chordè. Dimidium cur vocet, explicat Strabo: Τὸ δὲ ἐτέρον τὰ ἀνω μέρος τὰ δὲ κατὰ τὴν ἑσπέρην οὐρανὸν ἔχει τὸν ἦχον, ὡς φασί. qui etiam vidisse se ait, & cum multis alijs circiter horam primam diei sonitum aliquem audisse. Philostratus ab Apollonio eam statuam in Æthiopiâ visam ait: & mentitur non insolens, siue ipse, siue impurus ille magus. Nam certum est in Ægypto fuisse. Vide præter alios Pausaniam, in Atticis.

179. CLAVSTRA OLIM ROMANI IMPERII.] Alio sensu Claustra, quam paullo antè. nam nunc terminum & finem intellegit, qui claudit. Insuper hoc autem in gratiam laudemque Traiani, qui res ma- gnas gessit ad Orientem, limitibus imperij ad Rubrum mare

C

D

mare

A iam Maroboduus vsque in exitium infisteretur. Erat inter Gotones nobilis iuuenis nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, & tunc dubijs rebus eius, ultionem ausus. Is validâ manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, ¹⁸⁰ inrumpit regiam, castellumque iuxta situm. veteres illuc Sueuorum prædæ, & nostris è provincijs lixæ, ac negotiatores reperti, quos ius commercij, dein cupido augendi pecuniam, postremum obliuio patriæ, suis quemque ab sedibus hostilem in agrum transtulit. Maroboduus vndique deserto, non aliud subsidium quam misericordia Cæsaris fuit. transgressus Danubium, quâ Noricam prouinciam præfluit, scripsit Tiberio, non vt profugus aut supplex, sed ex memoriâ prioris fortunæ: nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se vocantibus, Romanam amicitiam prætulisse. Responsum à Cæsare, tutam ei honoratamque sedem in Italiâ fore, si maneret: sin rebus eius aliud conduceret, abiturum fide quâ venisset. Ceterum apud senatum differuit, non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, populo Romano perinde metuendos fuisse. Exstat oratio quâ magnitudinem viri, violentiam subiectarum ei gentium, & quâ propinquus Italiæ hostis, suaque in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus quidem Rauennæ habitus, si quando insolescerent Sueui, quasi rediturus in regnum ostentabatur. sed non excessit Italiâ per duodeviginti annos; consenuitque multum imminutâ claritate, ob nimiam viuendi cupidinem. Idem Catualdæ casus, neque aliud perfugium. pulsus haut multo post Hermundurorum opibus, & Vibilio duce; receptusque, forum Iulium Narbonensis Gallia coloniam mittitur. Barbari vtrumque comitati, ne quietas prouincias immixti turbarent, Danubium vltra inter flumina ¹⁸¹ Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum. Simul nuntiato regem Artaxiam Armenijs à Germanico datum, decreuere patres, vt Germanicus atque Drusus ouantes urbem introirent. structi & arcus circum latera templi Martis vltoris, ¹⁸² cum effigie Cæsarum: latiore Tiberio, quia pacem sapientiâ firmauerat, quàm si bellum per acies confecisset. Igitur ¹⁸³ Rhescuporim quoque Thracia regem astu adgreditur. omnem eam nationem Rhæmetalces tenuerat: quo defuncto Augustus partem Thracum Rhescuporidi fratri eius, partem filio Cotyi permisit. In eâ diuisione arua, & vrbes, & vicina Græcis, Cotyi; quod incultum, ferox, adnexum hostibus, Rhescuporidi cessit. ¹⁸⁴ ipsorumque regum ingenia, illi mite, & amicum; huic atrox, audum, & societatis impatiens erat. Sed primò subdolâ concordiam egere, mox Rhescuporis egredi fines, vertere in se Cotyi data, & resistenti vim facere; contanter sub Augusto, quem auctorem vtriusque regni, si sperneretur, vindicem metuebat. enimuero auditâ mutatione principis, immittere latronum globos, excindere castella, causas bello. Nihil æquè Tiberium anxium habebat, quàm ne composita turbarentur. diligit centurionem, qui nunciaret regibus, ne armis disceptarent: statimque à Cotye dimissa sunt, quæ parauerat, auxilia. Rhescuporis fictâ modestiâ postulat, eundem in locum coiretur, posse de controuersijs colloquio transigi. nec diu dubitatum de tempore, loco, dein conditionibus: cum alter facilitate, alter fraude cuncta inter se concederent, acciperentque Rhescuporis sanciendo, vt dictitabat, fœderi, conuiuium

Catualda Maroboduum pellit.

Cap. 63. Is ad Romanos confugit.

Vis & virtus Marobodui.

Qui Rauennæ ab habitus.

Sed & Catualda pellitur, & à Romanis recipitur.

Cap. 64. Honores ob has res Germanico & Druso.

Thracia discedit, in Cotyn, & Rhescuporim.

Hic illum violat, & premit.

Cap. 65.

mare promotis. Eleganter apud Suidam scriptor incertus super hac ipsâ re: Ρωμαίων ἀρχή, αὐτὴ τῆς Ἀσσυρίων καὶ Περσῶν καὶ Μακεδόνων τῶν ἀπὸ μακρῶν ὑπερῆγεν. Ὡς εἰσαμύνη πέλαγα ἑαυτῆς, ὠρὸς μὲν ἔω, Ἰνδῶς καὶ ἔρυσσεν θάλασσαν, καὶ Νεῖλον καὶ καταρράκτας, καὶ λιμνὴν Μαίωτιν. & reliqua, quæ non dubie adrexit de rebus Traiani. Ita Tacitus libro IV. Quantò sit angustius imparatum: præ quàm nunc, videlicet meo æuo.

180. INRUMPIT REGIAM.] Boniasmum in Hercyniâ siluâ, de quo attuli suprâ Strabonis verba.

181. MARVM ET CVSVM.] Maris hic fluius dictus Straboni libro VII. Maris, Herodoto: Marisia,

Iornandi: Athico Margus. Retinet nomen hodie, & incolis appellatur Maros.

182. CVM EFFIGIE CÆSARVM.] Germanici, & Drusi.

183. RHESCVPORIM] Non in alio nomine magis variatum. Dio Ρασκῦπορειν; Velleius Rhascupolin, Suetonij optimus in Vaticano codex, Thraescypolin. quomodo & in Liuiio scriptum leges. Lucanus vocat gelidæ dominum Rascipolin ora. De historiâ autem ipsâ consule Dionem libro LIV. in actis anni DCCXXXVIII.

184. IPSORVMQVE REGVM.] Ad eò hoc verum est, vt Cotys ille etiam litteris & pœsi excultus fuerit,

Tandem
in vincia
coniecit.

Cap. 66.

Etiam occi-
dit.

Flaccus à
Tiberio mis-
sus sceleri
vinciendo.

Cap. 67.

Quod fecit,
sed Tiberia
nā arte.

Rhescuporis
Roma ac u-
satur, dam-
natur.

Cap. 68.

Vonones fu-
gam tenat.

Sed repre-
henditur, &
interficatur.

Cap. 69.

Piso à Ger-
manico pa-
lam uisus.

uiuium adijcit; tractaque in multam noctem lætitiā, per epulas ac vinolentiam incau-
tum Cotyn, & postquam dolum intellexerat, sacra regni, eiusdem familiæ deos, & ho-
spitalis mensas obrestantem, catenis onerat. Thraciaque omni potitus, scripsit ad Tibe-
rium, structas sibi insidias, præuentum insidiatorem: simul bellum aduersus Bastar-
nas Scythasque prætendens, nouis peditum & equitum copijs sese firmabat. Molliter
rescriptum, si fraus abesse, posse eum innocentia fidere: ceterum neque se, neque senatum, nisi
cognita causa, ius & iniuriam discreturos. proinde tradito Cotye veniret, transferretque inui-
diam criminis. Eas litteras Latinius Pandus Proprætor Mœsiæ, cum militibus quibus Co-
tys traderetur, in Thraciam misit. Rhescuporis inter metum & iram conatus, maluit
patrati, quam incepti facinoris reus esse: occidi Cotyn iubet, mortemque sponte sum-
ptam ementitur. Nec tamen Cæsar placitas semel artes mutauit, sed defuncto Pando,
quem sibi infensum Rhescuporis arguebat, ¹⁸⁵ Pomponium Flaccum veterem stipen-
dijs, & artā cum rege amicitia, eoque accommodatiorem ad fallendum, ob id maximè
Mœsiæ præfecit. Flaccus in Thraciam transgressus, per ingentia promissa, quamuis
ambiguum & scelera sua reputantem, perpulit, ut præsidia Romana intraret. circumda-
ta hinc regi specie honoris valida manus, tribunique, & centuriones, monendo, suaden-
do, & quantò longiùs abscedebatur apertiore custodiā, postremò gnarum necessitatis
in urbem traxere. Accusatus in senatu ab vxore Cotyis damnatur, ut procul regno te-
neretur. Thracia in Rhœmetalen filium, quem paternis consilijs aduersatum consta-
bat, inque liberos Cotyis diuiditur: ijsque nondum adultis Trebellienus Rufus prætu-
rā functus datur, qui regnum interim tractaret; exemplo, quo maiores ¹⁸⁶ M. Lepidum
Ptolemæi liberis tutorem, in Ægyptum miserant. Rhescuporis Alexandriam deuectus,
atque illuc fugam tentans, an ficto crimine, interficitur. Per idem tempus Vono-
nes, quem ¹⁸⁷ amotum in Ciliciam memorauimus, corruptis custodibus effugere ad Arme-
nios, inde in Albanos Heniochosque, & consanguineum sibi regem Scytharum cona-
tus est, specie venandi. omissis maritimis locis, auia saltuum petijt, mox pernicitate
equi ad amnem Pyramum contendit: cuius pontes accolæ ruperant, auditā regis fugā:
neque vado penetrari poterat. Igitur in ripā fluminis, à Vibio Frontone præfecto equi-
tum vincitur. mox Remnius Euocatus, priori custodiæ regis adpositus, quasi per iram
gladio eum transigit: vnde maior fides, conscientia sceleris & metu indicij, mortem
Vononi illatam. At Germanicus Ægypto remeans, cuncta quæ apud legiones aut
vrbes iusserat, abolita, vel in contrarium versa cognoscit. hinc graues in Pisonem con-
tumeliæ, nec minùs acerba quæ ab illo in Cæsarem ¹⁸⁸ tentabantur. * Dein Piso abire
Suriā statuit, mox aduersâ Germanici valetudine detentus, vbi recreatum accepit, vota-
que pro incolumitate soluebantur, ¹⁸⁹ admotas hostias, sacrificalem apparatus,
¹⁹⁰ fe-

fuerit. Ad eum enim est elegia IX. Ouidij lib. III. De
Ponto: & in huius regno Vates ille exsulauit. quod
scire volo iuuentutem.

185. POMPONIVM FLACCVM.] Est ipse de quo
Ouidius lib. IV. de Ponto eleg. IX.

Præfuit his, Græcine, locis modò Flaccus, & illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.

Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:

Hic arcu filios, terruit ense Getas.

Atque idem præfuit postea Syriæ, ut scribit noster l. IV.

186. M. LEPIDVM.] Valerius Maxim. lib. IV.
cap. IV. Cùm Ptolemæus rex tutorem populum
Rom. filio reliquisset, Senatus M. Æmilium Le-
pidum Pontif. Max. bis Consulem ad pueri tute-
lam gerendam Alexandriam misit: amplissimi-
que & integerrimi viri sanctitatem, reip. vñibus &
sacris comparatam externæ procurationi vacare
voluit, ne fides ciuitatis nostræ frustrā petita exi-
stimaretur. Iustinus libro xxx. Mittitur & M. Le-

pidus in Ægyptum, qui tutoris nomine regnum
populi administraret. Exstant & denarij argentei
cum inscriptione, M. LEPIDVS. PONT. MAX. IV-
TOR. REG. in parte versâ, caput turritum, subscri-
ptum, ALEXANDREA.

187. AMOTVM IN CILICIAM MEMORAVI.]
Pompeopolim, supra. Sueton. paullo aliter hæc nar-
rat, & cum Tiberij probro: Sed & Vononem Par-
thorum regem, qui pulsus à suis quasi in fidem
populi Romani cum ingenti gazâ Antiochiam se
recepit, spoliavit perfidia, & occidit. Vt Taciti
narratio est, Imperator extra culpam.

188. TENTABANTVR. * DEIN PISO.] Ad eam
quam posui notam, suspicio mihi est, ne quid desit. non
enim satis plena videtur narratio.

189. ADMOTAS HOSTIAS.] Sacrorum verbum
est. Suetonius in Caligulâ, Admota altaribus victi-
ma, succinctus poparum habitu. idem significat,
quod Tibullo & alijs, statuere ad aram.

A 190 festam Antiochensium plebem, per lictores proturbat. Tum 191 Seleuciam digreditur, opperens agritudinem quæ rursus Germanico acciderat. sæuam vim morbi augebat persuasio veneni à Pifone accepti: & reperiebantur 192 solo à parietibus 193 eruta humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres, ac 194 tabe obliti, aliæque maleficia quibus creditur animas numinibus infernis sacrari. simul missi à Pifone inculfabantur, vt valetudinis aduersa rimantes. Ea Germanico haut minus irâ, quàm per metum accepta; si limen obfideretur, si effundendus spiritus sub oculis inimicorum foret: quid deinde miserimæ coniugi, quid infantibus liberis euenturum? lenta videri veneficia: festinare & vrgere vt prouinciam, vt legiones solus habeat: sed non vsque eò defectum Germanicum, neque præmia cædis apud interfectorem mansura. 195 Componit epistolas, quibus amicitiam ei renunciabat. Addunt plerique iussum prouinciâ decedere. nec Pifone moratus vltimâ, nauis soluit, moderabaturque cursui, 196 quò propius regrederetur, si mors Germanici Suriam aperuisset. Cæsar paullisper ad spem erectus, dein fesso corpore, vbi finis aderat, adstantes amicos in hunc modum alloquitur: *Si fato concederem, iustus mihi dolor etiam aduersus deos esset, quòd me 197 parentibus, liberis, patriæ, 198 intra iuuentam præmature exitu raperent. nunc scelere Pisonis & Plancinæ interceptus, vltimas preces pectoribus vestris relinquo, referatis patri ac fratri, quibus acerbitatibus dilaceratus, quibus insidijs circumuentus miserimam vitam pessimâ morte finierim. Si quos spes mea, si quos propinquus sanguis, etiam quos inuidia erga viuentem mouebat; inlacrymabunt, quondam florentem, & tot bellorum superstitem, 199 muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud senatum, inuocandi leges. Non hoc præcipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignauo quæstus: sed quæ voluerit meminisse, quæ mandauerit exsequi. flebunt Germanicum etiam ignotis; vindicabitis vos, si me potius quàm fortunam meam fouebatis. Ostendite populo Romano diui Augusti neptem, eandemque coniugem meam: numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit. fingentibusque scelestâ mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent iurauere amici, 200 dextram morientis contingentes, spiritum antè quàm vltionem amissuros.* Tum ad vxorem versus per memoriam sui, per communes liberos orauit, exueret ferociam, sæuienti fortunæ submitteret animum, neu regressa in urbem æmulatione potentia, validiores irritaret. Hæc palam, & alia secretò, per quæ ostendere credebatur metum ex Tiberio. neque multò post exstinguitur, ingenti luctu prouinciæ & circumiacentium populorum. Indoluere exteræ nationes regesque. tanta illi comitas in socios, mansuetudo in hostes: visuque & auditu iuxta venerabilis, cum magnitudinem

Arque hic in morbo hæret.

Cui caussam plerique dabant, venenum Pisonis

Cap. 70.

Germanicus amicitiam cum illo dirimit.

Cap. 71.

Morturi eius ad amicos verba. Quis Pisonem cum vxore inculcat.

Et vltionem mandat.

Cap. 72.

Coniugi etiam monita dat.

Morturq.

Magno luctu omnium, ob virtutes.

190. FESTAM ANTIOCH.] *Leto habitu, & candidatam.*

191. SELEUCIAM.] *Plures Seleucia, atque ad eò in ipsâ Syriâ. Sed hanc puto, quæ Pieria cognominatur Straboni, Ciceroni, Polybio, Ptolomæo. Nam in litore maris est, parabatq. nauigationem Pifone: tum etiam haud procul Antiochiâ, à quâ veniebat.*

192. SOLO AC PARIETIBVS.] *Muretus, parietinis conijcit.*

193. ERVTÆ HVMANORVM CORPORVM RELIQVIÆ.] *Dio sic expressit, Οὐδὲ γὰρ ἀνθρώπων ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ἧ ὡκεῖ κατασφραγισθῆναι, καὶ ἐλασμοὶ μολίβδινοι ἀεὶς τίνες μετὰ τῷ ὀνόματι αὐτῶν ἔχοντες εὐρέθη. Sunt hæc persuasiones à vulgo: & id eò vane. Appuleius callidè descripsit III. Milesiar. Intruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicitium manium durantibus caluis, defletorum, sepultorum etiam cadaverum expositis multis admodum membris. hinc nares & digiti, illuc carnosus (vel etiam cariosus) clauis pendentium: alibi trucidatorum seruatus cruor, & extorta dentibus ferarum trunca cal-*

uaria. Ita nos eum locum totum emaculamus.

194. TABE OBLITI.] *Malim, tabo.*

195. COMPOSIT EPISTOLAS.] *Mox ex veteri illâ & simplici vitâ: quâ receptum, amicitiam & inimicitiam promptam habere in ore & in fronte. Adi EXCVRS. in L.*

196. QVO PROPIVS.] *Benè, suo quodam sensu. quid si tamen, properius?*

197. PARENTIBVS, LIBERIS.] *Atqui vnica parens supererat, Antonia mater, Druso pridem functo.*

198. INTRA IVENTAM.] *Romano more. quibus iuuenta finiebatur anno XLV.*

199. MULIEBRI FRAUDE.] *Plancinam intellege: nec Liniam omitte. quam certum mihi est huic sceleri fuisse architectam.*

200. DEXTRAM MORIENTIS CONTINGENTES.] *Quæ sedes fidei. Sed & apud Xenophontem Cyrus moriens hortatur amicos vt dextram suam contingant. Εἶτις ἐν ὀμῶν, ἢ δεξιᾶς βάλεται τῆς ἐμῆς ἀφαδά, ἢ ὀμῆς τέρμων ζῶντος ἐτι δεξιᾶς εἰς ἐδὲ λει, δεξιῶτα.*

Cap. 73.
Cum Alex-
andro com-
paratur.

nem & grauitatem summæ fortunæ retineret, inuidiam & adrogantiam effugerat. Fu-
nus sine imaginibus & pompâ; per laudes, & memoriam virtutum eius, celebre fuit. Et
erant qui formam, ætatem, genus mortis, ob propinquitatem etiã locorum, in quibus
interijt, Magni Alexandri fati adæquarent. Nam *utrumque corpore decoro, genere insigni,*
²⁰¹ *haut multum triginta annos egressum, suorum insidijs externas inter gentes occidisse. sed*
hunc mitem erga amicos modicum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egisse: neq; minùs
præliatorem, etiamsi temeritas abfuerit, præpeditusque sit percussas tot victorijs Germanias
seruitio premere. Quòd si solus arbiter rerum, si iure & nomine regio fuisset, tantò promptiùs
adsecuturum gloriam militia, quantum clementiã, temperantiã, ceteris bonis artibus præstitisset.
Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro Antiochiensium, qui locus sepulturæ
destinabatur. ²⁰² Prætuleritne veneficij signa, parùm constitit. nam vt quis misericor-
diã in Germanicum, & præsumtã suspicione, aut fauore in Pisonem pronior, diuersi
interpretabantur. Consulatum inde inter legatos, quiq; alij senatorum aderant, quis

Cap. 74.
Disceptatio
de Syria pra-
sido.
Sentius fa-
lius.

nam Suria præficeretur. & ceteris modicè nisi, inter Vibium Marsum, & Gn. Sen-
tium, diu quæsitum: dein Marsum seniori, & acrius tendenti Sentio concessit. Isq; infamem
veneficij eã in prouinciã, & Plancinæ pericam, nomine Martinam, in urbem
misit, postulantibus Vitellio ac Veranio, ceterisq; qui crimina & accusationem tam-

Cap. 75.
Agrippina
Romam pro-
perat.

quam aduersus receptos iam reos instruebant. At Agrippina quamquam defessa lu-
ctu, & corpore ægro, omnium tamen quæ vltionem morarentur intolerans, ascendit clas-
sem cum cineribus Germanici, & liberis; miserantibus cunctis, quòd femina nobilitate
Princeps, pulcherrimo modò matrimonio inter venerantes gratantisq; aspici solita,
tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta vltionis, anxia sui, & infelici fecunditate fortu-
næ toties obnoxia. Pisonem interim apud Coum insulam nuntius adsequitur, excessisse
Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templa: neque ipse
gaudium moderans, & magis insolescente Plancinã, quæ luctum amissæ fororis, tum
primùm ²⁰³ læto cultu mutauit. Adfluebant centuriones, monebantq; prompta illi
legionum studia, repeteret prouinciã non iure ablatam, & vacuam. Igitur quid agen-

At Piso de
reditu in
Syriam am-
bigit.

Cap. 76.
Quem dis-
suadet filius.

dum consultanti, M. Piso filius *properandum in urbem censebat: nihil adhuc inexpi-
abile admissum, neque suspiciones imbecillas, aut inania fama pertimescenda. discordiam erga*
Germanicum odio fortasse dignam, non pœnã: & ademptione prouinciæ, satisfactum inimicis.
*Quòd si regrederetur, obsistente Sentio, ciuile bellum incipi; nec duraturos in partibus centurio-
nes militesq; apud quos recens imperatoris sui memoria, & penitus infixus in Casares amor*
præualeret. Contrà Domitius celer ex intimã eius amicitia differuit, vtendum euentu.
Pisonem, non Sentium, Suria præpositum. Huic fasces & ius prætoris, huic legiones datas. si
quid hostile ingruat, quem iustiùs arma oppositurum, quàm qui legati auctoritatem, & propria
mandata acceperit? Relinquendum etiã rumoribus tempus, quo senescant. plerumque inno-
centes, recenti inuidia impares. At si teneat exercitum, augeat vires; multa quæ prouideri non
possunt, fortuitò in melius casura. An festinamus cum Germanici cineribus adpellere, vt te in-
auditum & indefensum planctus Agrippinæ, ac vulgus imperitum, primo rumore rapiant? Est
tibi Augustæ conscientia, est Cesaris fauor, sed in occulto: & perijse Germanicum nulli iactan-

Cap. 77.
Alij su-
denti:

tiùs mœrent, quàm qui maximè letantur. Haut magnã mole Piso, promptus ferocibus, in
sententiam trahitur, missisq; ad Tiberium epistolis, incusat Germanicum luxus &
superbiæ: seque pulsum, vt locus rebus nouis patefieret. curam exercitus, eãdem fide
qua tenuerit, repetiuisse. Simul Domitium impositum triremi vitare litorum oram,

Cap. 78.
Et persua-
dent.

præ-

201. HAVT MVLTVM TRIGINTA ANNOS
EGRESSVM.] *Obijt Germanicus anno xxxiv. vite
accepte.*

202. PRÆTVLERITNE VENEFICII SIGNA.]
Multi adfirmant. Plinius lib. xi. Cor negatur cre-
mari posse in ijs qui cordiaco morbo obierunt,
aut veneno interemptis. Certè exstat oratio Vi-
tellij, qua reum Pisonem eius sceleris coarguit,

hoc vsus argumento: palamq; testatus non
potuisse ob venenum cor Germanici Cesaris
comburi.

203. LÆTO CVLTV MVTAVIT.] *Quasi in gra-
tulatione aut quasi voti damnata. Vide Festum, in
verbis, Minuitur luctus. Quis autem femine tri-
stis, quis letus cultus; nos in EXCVRS. querimus,
in M.*

A præterque infulas²⁰⁴ lato mari pergere in Suriam iubet. concurrentes desertores per manipulos componit, armat lixas, traiectisq; in continentem nauibus, vexillum Tironum in Suriam euntium intercipit. Regulis Cilicum vt se auxilijs iuuarent scribit; haut ignauo ad ministeria belli iuvene Pifone, quamquam suscipiendum bellum abnuisset. Igitur oram Lyciæ ac Pamphylia prælegentes, obuijs nauibus, quæ Agrippinam uehebant, vtrimque infensi, arma primò expediere: dein mutua formidine, non vltra iurgium processum est. Marfusq; Vibius nunciauit Pifoni, Romam ad dicendam causam veniret. Ille eludens respondit, ad futurum vbi prætor qui de beneficijs quæreret, reo atque accusatoribus diem prædixisset. Interim Domitius Laodiceam vrbe[m] Suria[m] adpulsus, cum hiberna sextæ legionis peteret, quod eam maximè nouis consilijs idoneam rebatur, à Pacuio legato præuenitur. Id Sentius Pifoni per litteras aperit, monetq; ne castra corruptoribus, ne prouinciam bello tentet. quosq; Germanici memores, aut inimicis eius aduersos cogitauerat, contrahit, magnitudinem imperatoris idemtidem ingerens, &

Copias & vim parat in Sentium.

Cap. 79. Obuiam habet Agrippinam.

B Rempubicam armis peti: ducitq; validam manum, & prælio paratam. Nec Pifone quamquam cæpta secus cadebant, omisit tutissima è præsentibus: sed castellum Cilicia[m] munitum admodum, cui nomen²⁰⁵ Celenderis, occupat. Nam admixtis desertoribus, & tironum nuper intercepto, suisq; & Plancinae seruitijs, auxilia Cilicum quæ reguli miserant, in numerum legionis composuerat. Cæsarisq; se legatum testabatur prouinciã quam is dedisset arceri, non à legionibus (earum quippe accitu venire) sed à Sentio, priuatum odium falsis criminibus tegente. consistere in acie, non pugnaturis militibus, vbi Pifonem ab ipsis parentem quondam appellatum, si iure ageretur potiore[m], si armis, non inualidum, viderent. Tum pro munimentis castelli manipulos explicat, colle arduo & derupto. nam cetera mari cinguntur. Contra veterani, ordinibus ac subsidijs instructi. hinc militum, inde locorum asperitas: sed non animus, non spes, ne tela quidem nisi agrestia, ad subitum vsum preparata. Vt venere in manus, non vltra dubitatum, quàm dum Romanæ cohortes in æquum eniterentur: vertunt terga Cilices, seque castello claudunt

Cap. 80. Castellum Cilicia quoddam occupat

Acimetiam struit:

Sed facile à Sentio pellitur.

Interim Pifone classem, haut procul opperientem, oppugnare frustra tentauit: regressusq; & pro muris modò semet afflicto, modò singulos nomine ciens, præmijs vocans, seditionem cæptabat: adeoque commouerat, vt signifer legionis sextæ signum ad eum transtulerit. Tum Sentius²⁰⁶ occanere cornua tubalq; & peti aggerem, erigi scalas iussit, ac promptissimum quemque succedere: alios tormentis hastas, saxa, & facces ingerere. Tandem victa pertinaciã Pifone orauit, vti traditis armis maneret in castello, dum Cæsar cui Suriam permitteret, consulitur. Non receptæ conditiones. nec aliud, quàm naues & tutum in vrbe[m] iter, concessum est. At Romæ postquam Germanici valetudo percrebuit, cunctaq; vt ex longinquo aucta in deterius adferebantur: dolor, ira, & erumpebant questus. Ideò nimirum in extremas terras relegatum: ideò Pifoni permissam prouinciã: hoc egisse secretos Augustæ cum Plancina sermones: vera prorsus de Druso seniores locutos, displicere regnantibus ciuilia filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quàm quia populum Romanum æquo iure complecti, reddita libertate, agitauerint. Hos vulgi sermones audita mors adeò incendit, vt ante edictum magistratum, ante senatusconsultum,²⁰⁷ sumto iustitio desererentur fora, clauderentur domus, passim silentia & gemitus, nihil compositum in ostentationem. Et quamquam²⁰⁸ neque insignibus

Cap. 81.

Cap. 82. Romam dimittitur. Vbi Germanici valetudo in magnâ curâ:

Et mors in maximo lumine.

D

204. LATO MARI.] Equidem tolero, sed verius fortasse, alto.

205. CELENDERIS.] Nominat id Iosephus l. xvii. collocatq; in viã quã Romam ibatur, sed in eo scriptum reperies, Celendris. meminit & Ptolomæus. Antiquissimum id fuit, si Apollodoro fides lib. iii. Biblioth. qui conditionem eius refert ad Sandarum Tithoni nepotem. Ος, inquit, εν Συρίας ἐλθὼν εἰς Κιλικίαν ἀόλιον ἐκτίσσε Κελένδρειν.

206. OCCANERE CORNVA.] Occultè surreptum Sallustio est. Iussu Metelli cornicines occanuerunt.

207. SVMTO IUSTITIO.] Olim in tumultu aut calamitate à Dictatore Consulibusve indici iustitium solitum, ex decreto Senatus: nunc passim in funere principum virorum. Sic lib. i. Qui sine Augusti & inijs Tiberij auditis, ob iustitium aut gaudium intermiserat solita munia. De vi habituq; iustitij nihil melius possum Petro Fabro, eruditæ diligentie viro. quem consule l. ii. Semestrium cap. x.

208. NEQUE INSIGNIBVS LVGENTIVM.] Indito enim iustitio, mutabant etiam vestem. Lucanus: — feralis per vrbe[m].

Iusti-

Cap. 86.
Capta Ve-
stalis.

stitutione infecta, quâ idonea ætas, in insulam Sardiniam veherentur, coërcendis illâ la-
trocinij, & si ob grauitatem cæli interiissent, vile damnum: ceteri cederent Italiâ, nisi
certam ante diem profanos ritus exuissent. Post quæ rettulit Cæsar, ²²³ capiendam vir-
ginem in locum Occiæ, ²²⁴ quæ septem & quinquaginta per annos summâ sanctimo-
niâ Vestalibus sacris præfederat: egitque grates Fonteio Agrippæ, & Domitio Pollioni,
quod offerendo filias, de officio in Remp. certarent. prælata est Pollionis filia, non ob
aliud, quàm quod mater eius ²²⁵ in eodem coniugio manebat. Nam Agrippa diffidio
domum imminuerat. & Cæsar quamuis posthabitam, ²²⁶ decies sestertij dote solatus est.

Cap. 87.
Titulus es-
speciosa no-
minum Ti-
berius auer-
satur.

Sæuitiam annonæ incusante plebe, ²²⁷ statuit frumento pretium quod emtor penderet,
binosque nummos se additarum negotiatoribus in singulos modios. Neque tamen ob
ea parentis patriæ delatum & antè vocabulum adsumsit, acerbeque increpuit eos, qui
diuinas occupationes, ²²⁸ ipsumque dominum dixerant: vnde angusta & lubrica oratio,

Cap. 88.
* ienoreiq;

Arminij
mortem Ger-
manus non
germanus
promittit.
Speret ea
perfidia:

Et nihil sa-
cius à suis
columnen
i sua patria
solitur.

Cui verum
à Tacito
elogium.

sub Principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat. Reperio apud ²²⁹ scri-
ptores * senatoresque eorumdem temporum, Adgandestrij Principis Cattorum lectas
in senatu litteras, quibus mortem Arminij promittebat, si patrandæ neci venenum
mitteretur: responsumque esse, non fraude neque occultis, sed palàm & armatum po-
pulum Romanum hostes suos vlcisci. quâ gloriâ æquabat se Tiberius priscis impera-
toribus, qui venenum in Pyrrhum Regem veterant, prodiderantque. Ceterum Armi-
nius, abscedentibus Romanis & pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem po-
pularium aduersam habuit: petitusque armis, cum variâ fortunâ certaret, dolo pro-
pinqnorum cecidit, liberator haut dubiè Germaniæ, & qui non primordia populi
Rom. sicut alij reges ducesque, sed florentissimum imperium lacefferit: prælijs am-
biguus, bello non victus. septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ expleuit:
caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum
mirantur: Romanis haut perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

uiores cæli distribuit. Huic calamitati occasionem
causamque præbuisse supra quedam & fraudes rectas
nomine religionis, non iniucundè Iosephus idem de-
scribit, in historiâ Paulline & Mundi. quem, si ani-
mus fert, vide lib. XVIII. cap. VII.

223. CAPIENDAM VIRGINEM.] Et de verbo,
& de ritu toto, scripsi in proprio Syntagmate. De
Vestâ & Vestalibus.

224. QUÆ SEPTEM ET QUINQUAGINTA.]
At lex describat ministerio virginum tantum annos
triginta. spontanea igitur mansio illa cæcie.

225. IN EODEM CONIUGIO.] id est, vniuiira es-
set: cuius rei honos. Tertullianus: Monogamia apud
ethnicos in summo honore est: vt & virginibus
nubentibus vniuiira pronuba adhibeatur, & sic
auspicij initium est. Item in quibusdam solenni-
bus & auspicijs, vt prior sit vniuiræ locus. Certè
Flaminia non nisi vniuiira est.

226. DECIES SESTERTII DOTE.] Nu-
merus hic in dote, quod obseruauimus, inter hone-
stiores quasi legitimus & solemnus. notatq; disertè
Iuuenalis,

— & ritu decies centena dabuntur

Antiquo.

Et Seneca: Beatior ène istos putas, quorum Pan-

tomimæ decies sestertio nubunt, quàm Scipio-
nem, cuius liberi à Senatu in dotem æs graue acce-
perunt? Et Martialis non vno loco.

227. STATVIT FRUMENTO PRETIVM.] De
modo pretioq; annonæ, infra l. XV.

228. IPSVM DOMINVM.] Rectissime. facta tan-
tùm suppetissent dicti. Nam Domini vox propriè,
non nisi in seruos: aut etiam coniunctos. de quo
EXCVRS. P.

229. SCRIPTORES SENATORESQUE.] Non
displiceat, Senioresque. primùm quia sæpè aduocat
noster testes eius cui, qui fuissent in re presenti. vt
L. III. Memini audire me ex senioribus, visum in-
ter manus Pisonis libellum. & L. XI. Verùm audita
scriptaque senioribus tradam. Deinde quia pec-
catum & aliàs in eâ voce, vt l. XIII. Sed impetum
eius, multum prius laudatâ magnitudine animi,
attinuere Senatores, dissolutionem imperij do-
cendo, &c. vbi certè scribo, seniores. vt dicam in
loco. Possit tamen aliquis defendere hic Senatores: quia
res quasi arcano acta in Senatu. Sed viderit Lector. à
priori sententiâ nobilissimus Ianus Douza noster est;
de quo plura dicere iubet & prohibet me amor. Tollam
manum, & in tam boni nominis memoriâ paullisper
conquiescam.